

BUDSKABET

Fordybelse Analyse Inspiration

TEMA:
KLIMA

3/2023

10
Forvalt jorden – indtil Gud skaber den på ny

16
Klimaskam

19
Når Gud inviterer til bøn

BUDSKABET

WWW.BUDSKABET.DK

Nr. 3/2023. Årgang 159
ISSN 0901-4802
ISSN 2446-404X (Budskabet online)
Budskabet udkommer fem gange om året, næste gang den 8. september.

LAYOUT

Amalie Puggaard Poulsen

FORSIDEFOTO

Pexels.com

TRYK

Jørn Thomsen Elbo A/S

ABONNEMENT

Papirudgave med fri netadgang: 330 kr.
(unge under 30: 190 kr.)
Kun netabonnement: 190 kr.
(unge under 30: 110 kr.)
Gaveabonnement: 190 kr. for papirudgave, 110 kr. for netudgave
Gebyr for udlandsabonnement: 50 kr.

UDGIVER OG EKSPEDITION

Luthersk Mission (LM)
Industrivænget 40, 3400 Hillerød
tlf. 4820 7660, dlm@dlm.dk
www.dlm.dk

MAIL- OG ADRESSEÆNDRING

LM får *ikke* automatisk besked, når du flytter eller ændrer mailadresse eller efternavn. Giv derfor altid selv besked, når dine kontaktoplysninger ændres. Det er vigtigt, så både *Budskabet* og betalingsopkrævning når frem til rette sted.

REDAKTØR

Ole Solgaard
Enggårdsvej 39, Kragelund, 8723 Løsning
tlf. 2327 1253, os@dlm.dk

REDAKTIONSUDVALG

Alex Dahl Karlsen
cand.scient.pol., Tarm
alex.dahl.karlsen@gmail.com

Anton Bech Braüner
frimenighedspræst, Hillerød
a_brauner@hotmail.com

Helene Schou Andersen
læge, Kolding
helene@ksandersen.dk

Ruth Vatne Rasmussen
hjemmegående/legestuesekretær, Silkeborg
vatnerasmussen@gmail.com

Steffen Juul Pedersen
sælger, Haderslev
steffenjuul@outlook.com

Artiklerne i Budskabet afspejler ikke nødvendigvis redaktionens synspunkter, men redaktionen er ved deres optagelse ansvarlig for, at holdninger og synspunkter må kunne rummes inden for det, som Luthersk Mission (LM) står for.

FORDYBELSE i bibelsk og luthersk tro

ANALYSE af tidens strømninger

INSPIRATION til kristent liv og mission

	LEDER		
04	Hvordan bevarer vi håbet? <i>Ole Solgaard</i>	22	Når min fod vakler <i>Mirjam Burgdorf Leinum</i>
	TEMA:		
	KLIMA	24	Guds frelsesmønster <i>Jakob Kildedal Ulriksen</i>
06	Det ene bør gøres, og det andet ikke forsømmes <i>Carsten Elmelund Petersen</i>		HORISONT
10	Forvalt jorden – indtil Gud skaber den på ny <i>Michael Agerbo Mørch</i>	28	Det tavse, tilfredse flertal
15	Luk dagen ind <i>David L. Skarsholm og Peter V. Højlund</i>	29	Trofasthedens vidnesbyrd
16	Klimaskam <i>Kristoffer H. Enevoldsen</i>		ANDRE ARTIKLER
	FOR TROEN	30	Guidet tur til Det ny Jerusalem <i>Jørgen Hedager Nielsen</i>
19	Når Gud inviterer til bøn <i>Thomas Wind</i>	32	En menighed af frivillige? <i>Annette Esketveit Rasmussen</i>
			BOGER
		35	Værdifuld
		36	Ordsprogenes Bog
		38	En anden historie

Lad os ikke acceptere de budskaber eller svar, som gør os håbløse, skamfulde eller selvretfærdige. Netop der begynder det at lugte af afgudsdyrkelse. Eller i det mindste et glemt eller misforstået evangelium.

LEDER

Hvordan bevarer vi håbet?

AF OLE SOLGAARD

Hvis håbet ikke er mere end gode intentioner, lyse tanker og optimisme, kan jeg mærke hos mig selv, at fundamentet vakler under mig.

Ole Solgaard

Hvis man følger nyhedsstrømmen, kan det være svært at finde håb og lys for fremtiden. Ulykker, skandaler, klimakriser og forbrydelser fylder billedet.

Selv en studievært på TV-avisen kommenterede det den 20. april:

”Indtil videre har vi her i TV-avisen talt om krig, overgreb og fyringer. Det kan være en hård omgang på sådan en almindelig torsdag. Og man glemmer måske, at der også sker mange gode ting i vores verden. Men i dag udkommer forfatteren, musikeren og radioværtten Kristian Leths bog med et lyst budskab om, at fremtiden også er der i morgen. En bog for børn om at bevare håbet.”

Udvid horisonten

Jeg kan kun glæde mig over, at nogen har øje for, at det har stor betydning også at fortælle om de gode ting i verden. For det er ikke kun børn, men også os voksne, der har brug for at få udvidet horisonten lidt i forhold til det snævre fokus på alt det, der er lige til at græde over.

Men hvad er det så, der kan give os håb – på kort sigt og på lang sigt?

Man kan fx finde håb i hverdagen. På trods af krig og ulykker fortsætter livet jo for de fleste af os med familie, venner og arbejde. Solen står op hver dag, og gulerødderne spirer og vokser.

Nogle er optaget af at gøre en forskel for andre. Man kæmper måske for fred, retfærdighed og klima – eller giver ekstra opmærksomhed til et udsat barn i nabolaget.

Andre prøver at have en optimistisk tilgang til tilværelsen: ”Hvis du bare tror på det, skal det nok lykkes!” Og indimellem bliver man nødt til at lukke øjnene for den mest barske del af virkeligheden.

Og så er der også dem, der finder håb og livsmod i deres tro. De har en indre overbevisning og fred.

Godt, men ikke godt nok

Det er jo alt sammen gode ting, der kan have positive ringvirkninger i verden og give nyt håb – i hvert fald på kort sigt.

Det er hverken hverdagen, aktivismen, optimismen eller min tro, der dybest set giver mig håb i tilværelsen – hvor gode de end er.

Vi må glæde os over hverdagen, prøve at gøre en forskel for andre, smile til andre, holde fast i vores tro og indimellem slukke for nyhedsstrømmen. Det er virkelig værd at stræbe efter.

Men hvis håbet ikke er mere end gode intentioner, lyse tanker og en mere eller mindre velbegrundet optimisme, kan jeg mærke hos mig selv, at fundamentet vakler under mig.

Det er hverken hverdagen, aktivismen, optimismen eller min tro, der dybest set giver mig håb i tilværelsen – hvor gode de end er. Det kan jo alt sammen smuldre væk med tiden. Ja, selv troen kan vakle.

Udvid horisonten endnu mere

Derimod finder jeg håb i *Jesu opstandelse*. Den rækker nemlig ind i tiden – enhver tid – og ind i evigheden.

Jesu opstandelse er det eneste, der kan give mig fuld forvisning om, at der én gang for alle er taget hånd om min og alle andres afsporing, og at døden ikke er endestationen, men at vejen er åbnet til det evige og fuldendte liv.

Opstandelsen viser, at frelsen er fuldbragt. Frelsen og håbet hviler dermed på et fundament, der ikke afhænger af, i hvilket omfang det mislykkes eller lykkes mig at gøre en forskel for andre mennesker eller opnå fred, retfærdighed og bedre klima.

Noget at leve for hver dag

Når vi har håbet i Jesu opstandelse, frigiver det en ny motivation til komme ud af sengen hver morgen. Det giver os noget at leve for.

Vi skal dermed hverken foregøgle eller knokle os frem til et håb. For vi *har* håbet i Jesus. Og derfor kan vi engagere os i at gøre verden til et bedre sted at leve – og dermed give håb og livsmod videre til andre.

Vi har et håb, som ”trodsrer tidens tegn” og ”løfter blikket over grav og død” (SOS 320) – ikke fordi vi er indbildske, men fordi vi holder os til en begivenhed, der faktisk har fundet sted. Og *den* bringer lys ind over både dage med modvind og mørke skyer og dage med sommer-sol.

På baggrund af Jesu opstandelse får hele tilværelsen et nyt perspektiv – både når vi læser en bog for vores børn, når vi udvikler menneske- og klimavenlig teknologi, og når vi støtter evangeliets udbredelse.

Eller som én har sagt: ”Lad ikke dit næste skridt bestemme målet. Men lad målet bestemme dit næste skridt!”

Jesus i nutid og fremtid

Ja, fremtiden er der også i morgen, for:

Min fremtid hedder Jesus,
i min nutid er han nær,
men engang så skal jeg se ham,
som han er.
Når min tro er gået træet,
ser håbet frem,
frem mod Jesus i et evigt fælles hjem.

(SOS 500)

Det kristne håb er nemlig ikke bare en naiv ønsketænkning. Håbet er forankret i noget, der ikke røkkes af verdens skæve gang: Jesus er opstået! Jesus lever i dag! Og han kommer snart til syne igen!

Det kristne håb står eller falder hverken med min eller politikernes indsats og vellykkethed. Det bygger på noget, der holder – virkeligheden. Jesu opstandelse.

Lad os derfor – sammen og hver for sig – sprede håb for tiden og evigheden. For Jesus *har* overvundet synden, døden og djævelen.

Vi skal leve et ansvarligt liv med begge ben på jorden – og med en evighedshorisont, der minder os om, at der er noget endnu bedre i vente. ■

TEMA

Det ene bør gøres, og det andet ikke forsømmes

OM KIRKEN OG KLIMAET

AF CARSTEN ELMELUND PETERSEN

Kirken kan og skal ikke redde klimaet. Men som kristne mennesker kan vi hver især – ligesom alle andre samfundsborgere – gøre en aktiv indsats for at passe på klimaet.

Carsten Elmelund Petersen,
f. 1956
Lektor på Dansk Bibel-Institut
cep@dbi.edu

Hvordan kan man som kristen forholde sig til den ophedede klimakamp? Hvordan finde vej mellem at gå i panik og at være ligeglad?

Skal vi bare vente på Jesu genkomst og den frelse og forløsning, der kommer med ham, eller skal vi blive klimaaktivister for at redde skaberværket?

Sat på spidsen: Skal vi prioritere menneskers evige frelse eller klimaet? Og er der forskel på, hvad der er kirkens (fællesskabet af kristne) opgave, og hvad der er den enkeltes opgave som samfundsborger?

Klimaets udvikling

De senere år har klimadebatten fået større betydning i mediebilledet og i de politiske diskussioner.

Da jeg var dreng i 1960'erne, brugte jeg hver vinter mange timer på skøjter og ski. Men fra 1990'erne var det umuligt på dansk jord.

Vi kan iagttage:

1. De seneste 50 år er vintrene blevet meget mildere.
2. Indlandsisen smelter i Grønland, på polerne og i gletsjere, og vandstanden i verdenshavene stiger.
3. Katastrofer som orkaner, cykloner, naturbrande, tørke og oversvømmelser forekommer at være i stigning de seneste årtier.

Klimaproblemerne er på ingen måde nye. Det kan være svært for os at vide, hvilke klimaproblemer der er menneskeskabte, og hvilke der ikke er. De menneskeskabte er næsten 100 år gamle. Det er meget sent, de er blevet anerkendt som problemer og har fået plads på den politiske dagsorden.

Et eksempel er den øgede forekomst af modermærkekræft. Det hænger sammen med, at solens uv-stråling ikke bremses som tidligere. I 1928 blev freon/cfc-gas opfundet, og udledningen af den i atmosfæren har svækket ozonla-

get.¹ I 1943 var der under 50 tilfælde af modermærkekræft i Danmark, 1.250 tilfælde i 2003 og 2.677 tilfælde i gennemsnit for 2016-2022.

De menneskeskabte klimaproblemer skader det biologiske liv og menneskeheden. Derfor har vi ansvar for at gøre noget ved disse problemer.

Skaberværket

Men hvad har det så med mig at gøre som menneske og som kristen?

Jeg skal huske, at skaberværket er Guds. Han er jo Skaberen (Sl 24,1f; 89,12-17). Men vi mennesker har desværre ofte selvejerfornemmelser.

Hvis Gud er Gud i vores liv, burde det være første prioritet for os kristne at leve et gudvelbehageligt liv sammen med hans andre skabninger. Vi er jo sat på jorden som forvaltere – en slags bestyrere af hele Guds skaberværk.

Det vigtigste er at være i et godt forhold til Gud – at leve i tillid til ham – med det ansvar, vi har fået betroet. Samtidig må vi huske, at vores medmennesker også er skabt i Guds billede, uanset om de fravælger at tro på Gud. Og det øvrige skaberværk er på ingen måde ligeegyldigt. For Gud vil det godt for den skabte verden.

Hvis man tilsidesætter ansvaret, kan man ende som manden, der gravede sin ene talent ned i jorden og satte frelsen over styr (Matt 25,14-30).

Skaberværket og dets rige muligheder er givet til *forvaltning*, og vi skal stå til ansvar over for Gud med vores forvaltning. Ødselhed og overforbrug er derfor i strid med kristen livsførelse.

Det fører til resurseknaphed, men det fører også til dyrkelse af mammon. Hvis man bliver bundet til det jordiske, kan man kan glide ind i en død forstandstro. Paulus advarer: "Og vist er det, at guds frygt sammen med nøjsomhed bærer lønnen i sig selv; ... har vi føde og klæder, skal vi lade os nøje med det" (1 Tim 6,6-8).

Problemet med vækst

Årsagen til klimaproblemerne findes i menne-

skets stræben efter vækst. Man har udviklet mange ting, der svækker livsmuligheder både for den menneskelige organisme og for alle biologiske livsmuligheder på jordkloden.

Hvad er det for en kultur, der har ført til, at mennesker nu lever i frygt for forgiftning med PFAS? Over 12.000 per- og polyflourerede giftstoffer viser sig nu at være udbredt i grundvandet. De menes at være hormonforstyrrende og kræftfremkaldende, og det kan medføre lever-skader, fedme, fertilitetsproblemer og svækket immunsystem.²

Vi har i mange år haft en forestilling om, at man altid vil kunne producere sig ud af alle problemer. Det bar undervisningen fx tydeligt præg af, da jeg i 1978-1982 tog maskiningeniøruddannelsen på Helsingør Teknikum.

Den vestlige verden befinder sig i en kollektiv illusion om vækst og fremgang: Samfundet vil gå i stå, hvis ikke der er økonomisk vækst. Vi er præget af ideologien om vækst og fremgang.

Ojenåbner

Corona-krisen viste, at når mennesket begrænses i sine aktiviteter, får naturen det bedre. Der kunne nævnes forskellige eksempler, men jeg har valgt følgende konkrete tilfælde.

Satellitbilleder over Kina viste, hvordan luften var tyk af forurening, da corona-krisen kom, men efter to måneder uden flytrafik var der sket en markant forandring.³ Følgesygdomme af luftforurening tager hvert år livet af omkring 1,2 millioner mennesker i Kina.⁴

Forureningen skyldes de fine giftpartikler (PM 2.5), som bl.a. kommer med flytrafikken. Professor Marshall Burke fra Stanford University i Californien har hævdet, at den nedsatte rejseaktivitet under corona-krisen har reddet flere liv, end corona-krisen kostede.⁵

Problemet er den udledning, der er forbundet med den type flytrafik, vi har i dag. Derfor er der brug for ansvarlige politikere og andre, der er villige til at begrænse flytrafikken for at gøre kloden mere beboelig for flere mennesker.

Findes der mennesker, også kristne, der vil gå

Ødselhed og overforbrug er i strid med kristen livsførelse.

FOTO: OMAR RAMADAN

Skal vi bare vente på Jesu genkomst, eller skal vi redde skaberværket?

Hvis vi ikke tager ansvar, vil vi blive stillet dårligt på den store regnskabsdag, hvor talenterne skal omfordeles.

foran med deres gode eksempel – fx ved at skære ned på de unødvendige forbrugsgoder, der skader klimaet?

Guds befalinger

Midt i sådanne givtige overvejelser må vi som kristne og som kirke spørge: Hvordan skal vi fokusere, prioritere og finde balance mellem kampen for menneskers evige frelse og kampen for en bedre verden?

Den første indskydelse er, at vi som kristne skal kæmpe for menneskers frelse, jf. missionsbefalingen (Matt 28,18-20), og samtidig skal vi varetage skaberværket, jf. kulturbefalingen (1 Mos 1,28).

Dét er ikke så enkelt.

Vi har ansvar for at forvalte jordkloden, men problemet er, at dommen over skaberværket begyndte allerede på syndefaldets dag, og mens tiden går, er vi under den foreløbige dom.

Nedbrydningen af Guds skaberværk er i sig selv en del af denne foreløbige dom, og Gud har i en vis forstand prisgivet sit skaberværk. Ved den endelige dom vil Gud ødelægge dem, som ødelægger hans skaberværk (Åb 11,18).

Befalinger med målsætning

Kulturbefalingen har en timelig og dennesidig målsætning, og den gælder alle mennesker. *Missionsbefalingen* har tilmed en evig og hinsidig målsætning, og den gælder specifikt Jesu disciple, kirken.

Missionsbefaling og kulturbefaling bliver let falske alternativer, men det ene bør gøres, og det andet ikke forsømmes.

Kristne kan vakle mellem det dennesidige og

det hinsidige. Derfor må de andre bibelske befalinger inddrages. Jesus gav en tydelig prioriteringsbefaling: ”Søg først Guds rige og hans retfærdighed, så skal alt det andet gives i tilgift” (Matt 6,33).

Her er problemet for mange kristne, at de ikke affinder sig med, at tilgiften først åbenbares på den store regnskabsdag, hvor talenterne vil blive omfordelt (Matt 25,14-30).

Mange har det også svært med Jesu ord: ”Himmel og jord skal forgå, men mine ord skal aldrig forgå” (Luk 21,33), fordi det er en endelig dom over skaberværkets nuværende skikkelse og denne verdens gudløshed.

Den stærkeste befaling

På Areopagos betegner Paulus den daværende kulturelite som ”uvidende” og fremsætter Guds universelle omvendelsesbefaling: Gud befaler ”mennesker, at de alle og overalt skal omvende sig” (ApG 17,30).

Gud brænder altså for at kalde mennesker ind i sit fællesskab gennem syndernes forladelse ved troen på Jesus Kristus til et nyt liv, hvor synden ikke er dominerende, men derimod forsages.

Ingen af os kan frelse verden, men vi kan hver især gøre en forskel for nogle, så denne forskel kan blive til frelse i deres liv.

Hvordan tage ansvar?

Kirkernes Verdensråd har efter den skelsættende konference i Uppsala i 1968 fokuseret på programmer for skaberværkets bevarelse.⁶ De har fokuseret på fred, undertrykkelse, retfærdig økonomisk fordeling, racisme, menneskerettigheder og fra 1990 også klimaproblemer.⁷

Det er sket på bekostning af et bibelsk syn på, hvad frelse er, og det førte reaktioner med sig.⁸ Det var årsag til, at Lausannebevægelsen blev dannet i 1974.⁹

Kirken, fællesskabet af kristne, kan og skal nemlig ikke redde klimaet. Den har en anden og større opgave i denne verden: menneskers evige frelse.

Det vil også være naivt, hvis kirker og kristne organisationer binder sig til analyser af klimaets tilstand, der om få år viser sig at være behæftet med faktuelle fejl og vurderinger.

Men som *kristne mennesker* kan vi hver især – ligesom alle andre samfundsborgere – gøre en aktiv indsats for at passe på klimaet og (retfærdigheden i verden).

Hvad kan man så gøre, hvis man har et bibelsk syn på Bibelen og frelsen, men også ønsker at engagere sig for at bevare et godt klima på jordkloden? Det må vi hver især overveje – og handle på.

Vi kan ikke redde verden, men vi kan hver især tage ansvar. Og hvis vi ikke tager ansvar, vil vi blive stillet dårligt på den store regnskabsdag, hvor talenterne skal omfordeles (Matt 25,14-30).

Perspektivering

Christopher Wright, som var hovedforfatter til Lausannebevægelsens *Cape Town-erklæringen* i 2010, argumenterer i bogen *Guds folks mission*¹⁰ for bevarelse af skaberværket. Og der er mange gode ting i bogen, man kan læse med udbytte: Hele kristenlivet er en tjeneste, en opgave, der skal udføres for Gud, medmennesker og verden.

Han fastholder perspektivet om at være Jesu vidner.¹¹ Men ikke desto mindre har han en tendens til at gøre *mission* til hvad som helst, når bare der gøres noget.

Han omdefinerer i sin bog ordet *mission* til ”en følelse af målbevidsthed.” Og det er en sproglig forkert betydning.

Wright har en tendens til at gøre andre problemer lige så store som synden, og det medfører, at den evige frelse ikke længere er så vigtig. Man kan derfor stille spørgsmålet, om Lausannebevægelsen nærmer sig Kirkernes Verdensråds position.

Konklusion

Når det gælder den enkelte kristnes livsstil, er enhver ansvarlig for sine valg og handlinger over for Gud på regnskabsdagen. Både på skabelsesplanet og på frelsesplanet er det nødvendigt at være bevidst om sine valg og handlinger. Missionsbefalingen bør derfor følges, og kulturbefalingen bør ikke forsømmes. ■

- 1 www.information.dk/moti/2014/03/verdens-stoerste-miljoeskurk
- 2 dr.dk/nyheder/indland/pfas-forurening-langt-mere-udbredt-i-grundvandet-end-hidtil-beskrevet-0
- 3 videnskab.dk/krop-sundhed/vilde-billeder-luftforureningen-er-faldet-markant-under-den-historisk-store-coronavirus
- 4 waqi.info/da/#/c/16.466/18.556/2.7z
- 5 globalnyt.dk/content/professor-fald-i-luftforurening-har-reddet-flere-liv-end-coronavirus-har-taget
- 6 oikoumene.org/news/the-year-that-shook-the-world-1968-in-retrospect
- 7 oikoumene.org/news/it-was-prophetic-for-the-wcc-to-focus-on-climate-change-already-in-1990
- 8 Peter Beyerhaus m.fl., *Hvad er frelse? – Grundlagskrise i missionen*, Lohse, 1975
- 9 lausanne.org/da/lausannepagten/lausannepagten
- 10 Christopher J. H. Wright, *Guds folks mission: En bibelteologi for kirkens mission*, Lohse, 2013
- 11 Se Kristian Mogensens artikel ”Missionsbegrebet og Guds missions kernesag”, *eMissio* 2023. emissio.net/index.php/emissio

TEMA

FORVALT JORDEN

– indtil Gud skaber den på ny

AF MICHAEL AGERBO MØRCH

Forvalterskab handler om en bestemt måde at være i verden på. Artiklens refleksioner og interview med tre personer giver eksempler på, hvordan det kan se ud i praksis.

Michael Agerbo Mørch,
f. 1988

Adjunkt i systematisk teologi
på Dansk Bibel-Institut
mam@dbi.edu

Vores forvalteransvar som kristne er et stort og omdiskuteret emne. Og det vil vi se nærmere på i denne artikel, men det bliver kun til en lille skitse. For at understrege, at det er konkrete mennesker, der forvalter Guds ejendom, rummer artiklen også to interview.

Men allerførst et kig på de store linjer i Bibels syn på forvaltning.

Når vi taler om forvaltning, handler det ofte om penge. Men så vidt jeg kan se, kombinerer temaet om forvaltning to typer af etik i Bibelen. Dels den økonomiske etik, dels den økologiske.

Og det er i virkeligheden oplagt, for ordet "økonomi" er et græsk ord, der dækker over regler og love for, hvordan man bedst styrer sit hus. Eller med andre ord "forvalter" sit hus.

Den økonomiske forvaltning

Vores forvalteropgave er særligt knyttet til vores

arbejde. Vi skal forvalte jorden gennem vores arbejde i ugens seks første dage, inden vi hviler på den syvende. Men det betyder ikke, at vi har ret til at disponere over alle frugterne af vores arbejde, som om de tilhørte os.

Dels siger Bibelen, at vi skal give noget tilbage til Gud i taknemmelighed over, at han sørger for os. Det er i øvrigt her, princippet om tiende kommer ind, som en nyttig guide til at finde en god balance i privatøkonomien.

Dels skal vi sørge for de medmennesker, som ikke har så meget som os selv. Kaldet til gavmildhed har et dobbelt sigte.

På den ene side stimulerer det vores taknemmelighed, at vi giver noget væk: "Det er saligere at give end at få," sagde Jesus (ApG 20,35b).

Det virker jo skørt, så det er – som meget andet i troen – noget, vi må erfare i praksis. Du opdager først, hvor taknemmelig du bliver af

gavmildhed, når du helt konkret giver dine penge væk!

På den anden side hjælper gavmildheden os med at holde griskhedens afgud i tømme. ”Kærlighed til penge er roden til alt ondt,” siger Paulus (1 Tim 6,10), og vi kan næppe overdrive advarslen. Hebræerbrevet 13,5 tilføjer, at vi skal stille os tilfreds med det, vi har, fordi vi ellers hurtigt kommer til at lade pengene bestemme vores adfærd.

Den økologiske forvaltning

Vi har været vant til at tale om *økonomi* i mange år. Men vores *økologiske* forvaltning har det nok haltet med. ”Kristne bør være de bedste miljøforkæmpere på jorden,” siger teologen Gavin Ortlund.

Hvorfor det? Præsten Timothy Keller (1950-2023) svarer: ”Bibelen siger, at skaberværket taler til dig. Stjernerne. Vandfaldet. Dyrene. Træerne. De har en stemme. De fortæller dig om Guds herlighed. Og det er vores opgave som forvaltere af skaberværket, som forvaltere af naturen, at sikre, at de bliver ved med at tale, at stemmen ikke bringes til tavshed.”

Salme 104 fører os igennem mange områder af skaberværket og viser, hvordan naturens stemmer er med i lovsangskoret til Guds ære. I salmens klimaks lyder det: ”Hvor er dine værker mange, Herre! Du har skabt dem alle med visdom, jorden er fuld af dit skaberværk” (v.24).

Den store historie

Nu kunne man begynde at remse en masse bibelvers op, som taler om det økologiske forvalterskab. Det har sin plads, men her vil jeg i stedet pege på Guds helt store historie med verden, som Bibelen udfolder for os.

Som kristne lever vi i Guds historie. Og vores virkelighedsforståelse er hentet fra den store historie. Hovedstationerne er skabelse, syndefald, forløsning og fuldendelse, men man kan tilføje uendelig mange nuancer og facetter til det skelet.

Her skal vi fokusere på forvalterskabet i lyset af den store historie.

Skabelse

Guds skabelse er god. Det slås fast flere gange, at Gud er tilfreds med sit skaberværk. Han nyder det. Det er, som han ønsker det.

Igennem kirkens historie har kristne haft svært ved at fastholde skaberglæden, fordi syndsbevidstheden overskyggede den. Men Bibelen fastholder skabelsens skønhed og godhed, fordi alt kommer fra Gud. Fordi alt kommer fra Gud, er alt skabt afhængig af ham. Intet er til, uden at Gud vil det.

Men Gud har valgt ikke at holde skaberværket i gang alene. Han har overdraget ansvar til mennesket for at give os del i glæden ved at forvalte.

Forvalteransvaret blev givet mennesket allerede i den syndfrie verden. Dels skulle de underlægge sig jorden (1 Mos 1,28), dels dyrke og passe haven (1 Mos 2,15).

Mennesket er kronen på skaberværket, den eneste skabning, der er skabt i Guds billede (1 Mos 1,26). Men selvom dette giver en klar særstatus i Bibelen, er ansvaret for resten af skaberværket som Guds gartner tydeligt betonet. Gudbilledligheden indebærer en opgave og er ikke et carte blanche til udnyttelse.

To norske etikere, Svein Olaf Thorbjørnsen og Gunnar Heiene, siger det sådan: ”At forvalte er at tage sig af noget på en andens (ejerens) vegne. Bibelens forvaltertanke hviler dybest set på, at alt tilhører Herren (Sl 24,1).”

Som menneske kan vi ikke undslippe det ansvar, der følger med vores privilegium som skaberværkets kronjuvel. Det hører simpelthen til noget helt grundlæggende i Bibelens bestemmelse af mennesket, at vi er sat til at være forvaltere i alt, hvad vi gør.

Syndefald

Adam og Evas syndefald fik konsekvenser for hele skaberværket, som nu er påvirket af synden – fra de mindste mikroorganismer til de

Du opdager først, hvor taknemmelig du bliver af gavmildhed, når du helt konkret giver dine penge væk!

FOTO: AKIL MAZUMDER

Kommer Jesus igen i morgen, planter vi et træ i dag. Ikke fordi vi er naive, men fordi vi er lydige.

fjerneste galakser. Skaberværket sukker efter forløsning, fordi alt er plettet af syndens konsekvens: Vi skal forgå. Dø.

Synden har også sat sig i vores gudgivne opgave som forvaltere, så vi ofte selvisk udpiner jorden i stedet for at udnytte den med visdom.

Vi tager ikke hånd om den faderløse og enken, som er i vores midte. Vi vælger at holde resurserne for os selv i stedet for at bære med i det kristne menighedsarbejde.

Hvis den store historie endte her, var mennesket stavnsbundet til en verden, som er gået fundamentalt i stykker på trods af skabelsens godhed og skønhed.

Forløsning

Men Gud greb ind! Vi har fred med Gud i Kristus, fordi han bar straffen for vores synd på korset. Det er evangeliets kerne. At tro på Jesu stedfortrædende soning er det, der frelser mennesker fra fortabelsen og giver evigt fællesskab med Gud.

Og dette evangelium har ringvirkninger.

Syndefaldets konsekvens var først og fremmest, at mennesket blev adskilt fra Gud, men hele skaberværket blev underlagt konsekvenserne. Derfor sukker hele skaberværket efter forløsning (Rom 8,19-22).

Det er svært at læse anderledes, end at forløsningen også skal komme til skaberværket. Både dyrene og naturen. Det betyder, at det at leve i evangeliet med evigheden for øje også er at tage sig af alt det omkring én, som er en del af Guds genoprettelsesplan.

Løven og lammet skal også bo på den nyskabte jord, og så længe vi kristne stadig er på denne jord, skal vi tage os af alt det, som Gud vil forløse. At udpine jorden er at overse evighedens betydning for det forløste liv.

Fuldendelse

Vores forvalteropgave stopper ikke ét sekund før, Jesus kommer igen. Vi har ikke fået mandat til at vurdere, hvornår nok er nok. Kommer

Jesus igen i morgen, planter vi et træ i dag. Ikke fordi vi er naive, men fordi vi er lydige.

Det er, når Jesus kommer igen i magt og herlighed, at vi skal aflægge regnskab for hele vores liv, også som forvaltere.

Den store historie minder os om, at forvalterskab ikke arbejder for et bestemt resultat, men for en bestemt måde at være i verden på: i afhængighed af Gud, i glæde over forløsningen og med evigheden for øje.

Det konkrete liv som forvalter

Hvordan kan det se ud i praksis?

Jeg har spurgt Ellen Højlund Wibe og Nicolaj Wibe, der som udgangspunkt valgte at leve nøjsomt, bl.a. ved i mange år kun at have én indtægt, selvom huset blev fyldt med fem børn. I dag bor de i Vejle, begge er omkring de tres år, og de kan se tilbage på omkring 35 års erfaring som ægtepar.

Hvad var tankerne bag jeres valg?

Nicolaj: Vi har altid spurgt os selv: Hvad er rigdom? Hvis det er penge, har vi levet under middelindkomstniveauet. Hvis det handler om tid og livskvalitet, har vi haft rigdom.

Ellen: Vores valg har ikke været så reflekterede. Vi har ikke gjort noget ud fra dybe, bibelske principper, men fordi vi tror på, at det gode liv ikke nødvendigvis handler om at gøre som de andre. For os har det betydet at have god tid og selv tage det primære ansvar for vores børn.

Hvordan opfattede omgivelserne jeres valg?

Nicolaj: Det var en tid, hvor det endnu ikke blev anset for et "interessant" alternativ at indrette sig på den måde, og der faldt da enkelte bemærkninger om, at man nassede på samfundet, når uddannelsen stod ubrugt hen, eller at børnene ikke blev nok socialiseret derhjemme. Men vi tog os det ikke nær, for vi var overbevist om, at vi gjorde det, der var rigtigt for os.

Har noget ændret sig, efter at børnene er flyttet hjemmefra, og I er blevet ældre?

Ellen: Vi har færre udgifter og bedre løn i dag. Men den nøjsomme livsstil er på mange områder blevet en god vane, og vi er bevidst om, at den materialistiske livsstil ikke skal snige sig ind.

Det handler ikke om at forsage det gode liv, snarere tværtimod. For det gode liv ligger net-

op ikke i det materialistiske. Men indrømmet: Det er dejligt ikke at skulle vende hver krone på samme måde som tidligere.

Nicolaj: Da vi havde færre penge at gøre godt med, var vi nok bedre til at holde øje med Guds velsignelser i det små – og dem oplevede vi ofte.

For øvrigt virkede det ikke på nogen måde til, at børnene led under vores økonomiske prioritering, tværtimod; der var jo altid en mor hjemme. Og i bund og grund stak de ikke ud fra de middelklasseomgivelser, vi boede i, selvom de primært gik i aflagt tøj de første mange år. De stak mere ud ved at komme fra det der "enormt kristne" hjem!

Da vi havde færre penge at gøre godt med, var vi nok bedre til at holde øje med Guds velsignelser i det små – og dem oplevede vi ofte.

Har jeres syn ændret sig med den nyere, offentlige debat om klimasituationen?

Ellen: I det store hele har vi ikke ændret adfærd. Vi har ikke haft nogen personlig vækkelse om jordens tilstand.

Men jeg er vokset op med en mor, der var krigsbarn, og det indebar bl.a., at madrester aldrig blev smidt ud, men blev genbrugt i en ny ret. Dét har jeg taget med mig, og det kan vel godt kaldes en form for klimabevidsthed.

Ellen Højlund Wibe

Nicolaj Wibe

Det handler ikke kun om at købe det billigste, men om at købe det samlet set mest fornuftige.

Hanna Pedersen

Nicolaj: Vores tilgang som kristne skal hverken være skæbnetro eller hysterisk. Vi skal både være besindige i forhold til krisens alvor og tage forvalteransvaret alvorligt. Vi skal ikke fylde os med angst, men samtidig er det fint at indføre grøn energi, hvor vi har mulighed for det.

Ellen: Vi skal som kristne ikke negligere det, som fylder i samfundet, og ud fra forvalteropgaven er det også vigtigt at arbejde for et bedre klima. Men det må ikke fortrænge formidlingen af evangeliet. Det er det allervigtigste, vi kan give til vores medmennesker.

Gudsrigets omfattende nærhed

Jeg har også spurgt Hanna Pedersen, der er i en helt anden livssituation. Midt i 30'erne, single og netop tiltrådt som undervisnings- og relationsmedarbejder i Sømandsmissionen i en pionerstilling.

Hvordan har din praksis været som forvalter?

Jeg er vokset op i et hjem med få midler, men der var ingen smalle steder. Vi fik både Kellogg's og efterskoleophold. Men det betød noget, at vi holdt andagt sammen og blev ført ind i Bibelens forståelse af livet.

Det er grundlæggende for mig, at alt er mig givet. Alt kommer fra Gud, og jeg forvalter det bare. Det handler om at give det videre, så det bliver til merværdi. Penge har først værdi, når de bliver brugt på noget værdifuldt. For mig selv eller for andre.

Jeg køber gerne genbrugsting, men også Fairtrade. Jeg er blevet mere opmærksom på både produktions- og transportforhold. For hvad jeg har i mit hus, har andre haft i hænderne. Den forsyningskæde skal være så god som mulig.

Er din praksis almindelig snusfornuft, eller kommer den af din kristne tro?

Det er en blanding. Det er også en del af kulturen i Guds rige at være fornuftig. Ikke at overforbruge, ikke at ødsle, men mest af alt at bruge det, man er blevet givet til at skabe relationer.

Jeg har ingen bil, ingen børn, ingen kødæden-

de husdyr. Jeg overvejer p.t. at få bil, men jeg vil egentlig hellere bruge offentlig transport. Men regnestykket er kompliceret, for det handler både om tidsforbrug, penge og CO₂-udledning.

Og jeg vil gerne vælge den bedste løsning samlet set. Den omtanke vil jeg generelt gerne opmuntre til. Det handler ikke kun om at købe det billigste, men om at købe det samlet set mest fornuftige.

Skal kirken tænke anderledes om forvaltning, nu hvor samfundet har fået så stort et fokus på bæredygtighed?

Kirken skal prædike evangeliet, at Guds rige er kommet nær. Men at Guds rige er kommet nær, indebærer *også* at forvalte klogt.

Vi skal altid spørge, hvad det sande i det her er. Det er bedre, at kirker reducerer deres CO₂-aftryk, end at de køber aflad ved at CO₂-kompensere.

Kirkens opgave er *også* at pege verden i en renere, sandere retning. Vi skal tage ansvar for vores forvaltning, fordi det er det rigtige at gøre, og her kan vi bruge det offentlige fokus til at få justeret nogle ting.

Ansvarlige kristne engagerer sig

På bagkant af disse interview tænker jeg, at vi som kristne måske kan være irriterede over, hvor verden lægger sit fokus. Og legitimt overveje, om vi skal se i samme retning.

Men læren fra de to interview er, at selvom vi kristne har et hovedansvar for at forkynde evangeliet, må vi ikke flygte fra vores ansvar for den fysiske verden, som vi som bibeltro – ifølge den engelske teolog John Stott (1921-2011) – ellers kan have en tendens til.

Som Jesus må vi turde få beskidte hænder – på alle niveauer – indtil Gud nyskaber himmel og jord. ■

LUK DAGEN IND

AF DAVID LAUTRUP SKARSHOLM OG PETER VIFTRUP HØJLUND

Hør bølgens brus,
mærk vindens sus,
føl regnen mod din kolde kind;
alt ånder ud
i tak til Gud,
mens morgenlyset vælter ind.

Syrenens duft,
den klare luft;
alt vidner om Guds skaberånd.
En sangglad gøg,
en blodrød bøg;
alt bærer aftryk fra hans hånd.

Hør bækkens kluk,
mærk græssets dug,
se disen, som gør alting gråt;
alt stemmer i
en symfoni,
og Herren svarer: "Det er godt!"

Han skabte alt,
hvert fnug, som faldt.
Han maler himmelbuen blå.
Luk dagen ind
i krop og sind.
Gud viser sig i alt det små.

David Lautrup Skarsholm,
f. 1996

Stud.theol.
davidlautrupskarsholm@
gmail.com

Peter Viftrup Højlund,
f. 1995

Stud.theol.
Peter.hojlund16@gmail.com

TEMA

KLIMASKAM

AF KRISTOFFER H. ENEVOLDSEN

Burde jeg skamme mig, når jeg spiser kød, indimellem rejser med fly, ejer en bil, køber nyt tøj og har et oliefyr?

Kristoffer H. Enevoldsen,
f. 1990

Forstander på Luthersk Missions Højskole (LMH)
khe@lmh.dk

”Jeg skammer mig over at leve i Vesten, hvor vi bidrager med så stor klimabelastning pr. borger ... Jeg er ofte vågen i timevis om natten med frygtelige tanker om den ubeboelige planet, som vores efterkommere overtager ... Min eneste trøst er, at jeg selv gør, hvad jeg kan.”

Ordene blev sagt af den ældre kvinde, jeg tilfældigt satte mig ved siden af til et lokalt valgarrangement i november måned. Ud over at give udtryk for *klimaangst* var det tydeligt, at kvinden også oplevede *klimaskam*.

Men er det bare en enkelt persons angstfyldte tanker? Hun var vel nok et ekstremt tilfælde, men jeg tror, hun i en kondenseret variant oplevede noget, der i dag er ganske normalt.

Så hvad er egentlig klimaskam? Har Gud noget at sige til den erfaring? Og bør oplevelsen fremkalde eftertanke?

Klimaretorik

”Burde du undlade at få børn af hensyn til klimaet? Det er kompliceret ...” Sådan lød overskriften på en artikel i *Washington Post* i december 2022.

Overvejelsen var simpel: Børn = fremtidig kli-

mabelastning! Det rejser spørgsmålet hos mig:

Burde jeg så skamme mig, når jeg er far til tre børn?

Der er ikke tal på medier og eksperters kritik og fordømmelse af kødspisning, flyrejser, tøjindustrien, varme- og energiforbrug. Burde jeg så skamme mig, når jeg spiser kød, indimellem rejser med fly, ejer en bil, køber nyt tøj og har et oliefyr (og en brændeovn!)?

I mediet *Vice* kunne man i 2022 læse om 68-årige Howard Breen, der havde søgt hjælp gennem det canadiske aktiv dødshjælp-program *MAID*. Som han sagde: ”Jeg er ikke bange for at dø. Jeg er bange for, hvad der vil ske, hvis vi ikke reagerer på klimaforandringerne ... Jeg ønsker ikke at leve på en planet, hvor jeg skal dræbe for at overleve.”

I første omgang blev hans diagnose, klimaangst, afvist som grund til assisteret selvmord.

Men med Howard Breens logik må man jo spørge: Burde jeg skamme mig over at eksistere? Over at trække vejret?

Skam

Ordet *skam* bruges i forskellige betydninger.

FOTO: FREEPIK

Helt forsimplet kan vi opdele det i to. Begge måder fremtræder faktisk i Bibelen.

Vi kan tale om den skam, som hænger sammen med skyld: Jeg skammer mig, fordi jeg gjorde noget forkert. Her er skammen den subjektive erkendelse af den objektive forseelse. Handler nogen skamløst, begår de derimod overtrædelse med stolthed eller ligegyldighed (Se fx Rom 1,27).

Men vi kan også tænke om skam som en mere eksistentiel ting: Jeg skammer mig, fordi jeg føler mig forkert, anderledes eller utilstrækkelig. Eller fordi jeg er blevet vanæret. Her er skam knyttet til oplevelsen af at blive udstillet for sig selv eller andre (Se fx 1 Kor 11,22).

Klimaskam som overtrædelse og eksistens

Men hvad er så det, vi kalder klimaskam? I udgangspunktet kan begge former for skam være i tankerne.

”Skam dig,” ville vi sige, hvis vi mødte Ibi Pippi, der i 2022 begik hærværk imod et kunstværk af Asger Jorn. Skader nogen på samme vis Guds skaberværk uforsætligt eller endda med vilje, ville skammen være den sunde reaktion,

når overtrædelsen blev erkendt.

Klimaskam *kan* altså være en reaktion på, at vi har svigtet vores ansvar som forvaltere.

Men klimaskam *kan* også være rodfæstet dybere i os og vores eksistens.

Med Howard Breens eksempel kommer det til udtryk, når mennesker begynder at se sig selv som en destruktiv virus, der er uønsket og ødelæggende for resten af skaberværket. Det er skammen over at være til.

De gode nyheder: Tilgivelse

Nuancer er udeladt, men den lidt forsimplede opstilling hjælper os samtidig til at vise, hvordan den kristne tros budskab også har noget at sige til den, der erfarer klimaskam:

I sin kerne er kristentroens evangelium netop, at Gud kom til verden for at sone vores synd ved at betale for vores overtrædelse.

For den person, der skammer sig, fordi han eller hun som en ringe forvalter har ødelagt Guds skaberværk, forkynder Guds ord de gode nyheder: Omvend dig og tag imod Guds tilgivelse. Jesus har allerede sonet Guds dom i dit sted. Der er betalt.

Nogle mennesker ser nærmest sig selv som destruktive for skaberværket og føler skam over at være til.

Selv vores syndfri herre, Jesus Kristus, udledte CO₂

Selvom det kan være svært at afgøre den enkeltes skyld i klimaspørgsmålet, må du, som oplever at have skyld, tage den sandhed til dig.

For når den sandhed bundfældes i den kristne, løsnes klimaskammens greb: For ikke blot har Kristus båret vores skyld – han har også fjernet vores skam.

I stedet for at gå med en tynget samvittighed kaldes den kristne ind i evangeliets frihed og glæde: "Nok var min synd stor – men min frelser er større!" I bytte for min skam rækker han mig nu sin krone.

Nager klimaskammen fortsat, kan det være en fin hjælp til at lægge *forbrug* og *vaner* om. Men som kristne må vi indædt kæmpe for at holde skammen ude af vores *samvittighed*. Der skal kun Guds nåde og frihed regere.

De gode nyheder: Identitet

Men den kristne tro taler også til den, for hvem klimaskammen sidder dybere i selvforståelsen. På Bibelens første sider møder vi det fascinerende budskab, at Gud skabte hele universet som menneskets bolig.

Ganske vist afspejler skaberværket i sig selv Guds herlighed, og hele skaberværket lovpriser ham i en ordløs tilbedelse (Sl 19,1-7). Men årsagen til universets eksistens er denne: Den skulle være menneskets bolig.

Med andre ord: Du er ikke en virus. Du er Guds elskede skabning, der er skabt i hans billede.

Det er bl.a. for din skyld, at flora og fauna – ja, alt fra atomer til solsystemer – eksisterer. Gå på opdagelse i det. Nyd det.

Og tak Gud for det. Det er en ufortjent gave, som kalder dig til lovprisning og taknemmelighed. Og en ydmyg forvaltning. For igennem skaberværket viser Gud sin generelle omsorg og storhed for os.

Når vi alligevel oplever et mismatch mellem beboere og bolig, skyldes det, at skaberværket blev underlagt tomheden af Gud efter syndefaldet, så det "vånder sig sammen" indtil Jesu genkomst (Rom 8,18-23).

Skaberværkets brutalitet – herunder klimaforandringer og resurseangel – er et konstant vidnesbyrd om, at ikke alt er, som det burde være.

Pointen er ikke, at det menneskelige liv – Guds billeder – er problemet i sig selv. Vi er ikke en virus. Vi er skabt og elsket. Det er derimod synden og gudsoprøret, der er problemet. Her finder vi både vores og klodens fundamentale problem. Et problem, der klæber sig til vores hjerter.

Hvem bestemmer?

Når en kristen erfarer klimaskam (eller anden skam), gør han samtidig godt i at stoppe op. For ingen af os lever i et neutralt rum. Selv ikke FN eller TV2 er åndeligt neutrale. Eller de danske myndigheder for den sags skyld. Kristne må derfor undersøge alle budskaber og afsendere i lyset af Guds ord.

Hvem lader vi påvirke vores moral? Hvem får lov at definere vores tilværelse og dens vilkår? Eller livets mål?

Særligt må vi være på vagt, når nogle forsøger at massere en bestemt agenda ind i vores samvittighed og moral. Stemmer den overens med Guds ord? Sat på

spidsen: Den eller det, der bestemmer i vores samvittighed, er vores religion eller Gud.

En klimareligion?

Efter hvad jeg med min faglighed, der ikke er naturvidenskabelig, kan vurdere, er der et væsentligt behov for, at vi besinder os på vores forbrug af jordens resurser. Vi er (mange) forvaltere, så lad os forvalte klogt og langsigtet.

Men lad os ikke acceptere de budskaber eller svar, som gør os håbløse, skamfulde eller selvretfærdige. Netop der begynder det at lugte af afgudsdyrkelse. Eller i det mindste et glemt eller misforstået evangelium.

Når den ældre kvinde fortsat lå søvnløs, skyldtes det, at hendes verdensforståelse aldrig gav hende fred. Klimaet var for hende et spørgsmål om frelse og fortabelse. Liv og død. På samme vis med Howard Breen.

Det er umuligt at kvantificere, hvor meget CO₂ du kan "tillade" dig at udlede. Selv vores syndfri herre, Jesus Kristus, udledte CO₂.

Og indimellem viser det sig, at nogle af de tiltag, vi gør os, for at spare klimaet, viser sig slet ikke at være så klimavenlige. Eller måske direkte miljøskadelige.

Personligt tænker jeg, at et problem som dette bedst løses ved politik og teknologi, så det ikke skaber et unødvendigt moraliserende samfund, hvor man enten er en "klimasynder" eller ender med fordømmende selvretfærdighed?

For den kristne gælder det i hvert fald, at Guds ord kalder os til at leve et stille, nøjsomt og flittigt liv – i troen på den Gud, der i Kristus giver håb, fjerner skam og gør ydmyg.

Dét gavner både klimaet, din psyke og din sjæl. ■

FOR TROEN

Når Gud inviterer til bøn

AF THOMAS WIND

Gud savner sine mennesker, og nu søger han fællesskabet med dem.

Vi ved det godt alle sammen. Kristne ledere taler om det og opmuntrer til det: Det er vigtigt at bede! Men hvorfor oplever jeg så, at jeg ofte selv er en trætdeder? Kan jeg finde glæden igen? Kan min bøn få ny ilt?

Resultattænkning

Overalt – i politik, i erhvervsliv, på skoler, i menighedsliv, ja, selv i familielivet – har det i mange år været god skik at lægge strategier og planer. De bliver fulgt op med evalueringer af delmål og mål. Undervejs justeres der på målene, og der evalueres igen. Der bruges mange penge på et givent projekt. Derfor skal det også lykkes! Hvad vil investorerne og giverne ellers sige?

Spørgsmålene om, hvorvidt projekter nytter noget, og om vi opnår det, vi gerne vil, betyder selvsagt rigtig meget for os. Derfor er det ikke så overraskende, at vi føler skyld og skam, når vi indimellem ser, at vores mål mislykkes for os. Hvor gik det galt i processen, og hvem det gik galt for?, spørger vi så.

Resultattænkning er gået i blodet også på kristne. Det høres på det, vi beder om. Når vi beder, skal det nytte og give udbytte – helst hurtigt – ellers er det min egen skyld. Bønnerne kredser om vores projekter, som vi i forvejen

har sat i gang.

Jeg tror, vi bør begynde et andet sted.

Bønnens udgangspunkt er Gud

Da Adam og Eva lader sig forlede af slangen, pådrager de sig skyld over for Gud. De forsøger at gemme sig bag havens træer. Men da Gud Herren går rundt i haven, kalder han på Adam: "Hvor er du?"

Gud Herren savner altså sine mennesker, og nu søger han fællesskabet med dem!

Adam giver sin respons og træder frem for Gud Herren med sine bekendende ord.

Det lærer os noget vigtigt om bøn: Relationen mellem Gud og menneske beror på, at Gud møder os med sin kaldende invitation, og at vi svarer ved at modtage dette kald.

Læg også mærke til, at Jesus kalder og *inviterer* mennesker: "Kom til mig, alle I, som er trætte og bærer tunge byrder ..." (Matt 11,28).

Og: "Når du vil bede," siger han til disciplene, "så gå ind i dit kammer og luk din dør og bed til din fader, som er i det skjulte" (Matt 6,6). Fadere er der altså i forvejen og byder os velkommen ind i fællesskab med sig.

Senere i samme kapitel giver Jesus disciplene en bøn, de skal bede: Fadervor. Den kommer fra Jesus og er en invitation til at bede. Det er ham,

Thomas Wind, f. 1962

Lærer på Luthersk Missions Højskole (LMH)
tw@lmh.dk

FOTO: FREEPIK

Målet for bønner er ikke det, vi synes, Gud skal give. Det er ikke hans gaver og velsignelse, men ham selv, der må være det vigtigste for os.

der ønsker fællesskab med os!

Når min bøn har mig selv som udgangspunkt, nedefra, er det ikke så svært, at den tørrer ud. For så er det mig selv, der er kilden til bønner.

Men Bibelen viser os, at bønner er villet af Gud. Og den har sit udspring i hans hjerte, som siger: "Kom til mig."

Derfor bliver et af de vigtigste spørgsmål for os: Lever vi sådan, at vi kan høre kaldet? Eller er der for meget adspredende støj i vores ører?

Bønnens mål er Gud

At bede er altså at høre Guds ord som det første.

Bønnens dybeste indhold er Guds ord og løfte, og den springer ud af hans kærlighed til os. Når vi beder, må vi derfor ikke forlade Guds kaldende ord, men blive i det, lytte til det i vores bøn og lade vores bøn styre dybere ind mod den treenige Gud, så vi søger ham selv i bønner.

Målet for bønner er ikke det, vi synes, Gud skal give. Som om han var en serviceinstans eller en julemand. Det er ikke hans gaver og velsignelse, men ham selv, der må være det vigtigste for os. "Søg først Guds rige," sagde Jesus jo.

Når vi i vores bøn flytter fokus fra blot at *være hos Gud* med alle ting til *vores målsætninger* og

ønsker – og dernæst evaluerer, om bønner virker – så bliver det hurtigt anstrengende og svært at holde ud.

Det er sandt, at vi må komme til Gud med alt, både småt og stort. Men det små og store er ikke alt ved bøn. Det primære er at *komme* til Jesus og *blive* der!

Lad os derfor ikke have vores opmærksomhed for meget på, hvordan vores liv som kristne går på arbejdet, i familien og i menigheden. Men lad os lytte til Guds ord i Bibelen og besvare hans ord ved at *komme* til ham i bøn.

Vores hensigt og mål med bønner må være, at vi bevæger os hen mod Gud.

Hvis du synes, det lyder passivt og dovent, er det måske, fordi du aldrig har prøvet det. Eller sagt anderledes: Det kendte bønneløfte fra Jesus – "bed om, hvad I vil, og I skal få det" – er netop givet til dem, der "bliver i mig [Jesus], og mine ord bliver i jer" (Joh 15,7).

Bøn er kærlighed

På min telefon har jeg bl.a. min kones nummer indskrevet. Når hun ringer, kan jeg se hendes navn. Jeg er den eneste, for hvem hun ikke præsenterer sig med navn eller titel. Hun siger bare: "Det er mig." Jeg ved, det er hende, der ringer, jeg kender hende på forhånd og vil gerne lytte. Så jeg svarer. Sådan er det også med Gud.

Der, hvor kærligheden er, behøver jeg ikke at præsentere mig nærmere og bruge mange ord. Jeg kan sige: "Det er mig ... Herre, du kender det hele; du ved, at jeg har dig kær."

Han kender mig og elsker mig, og jeg behøver ikke at sætte ham ind i alt i mit liv. "Jeres fader ved, hvad I trænger til, endnu før I beder ham om det," sagde Jesus (Matt 6,8).

Da Gud Herren kaldte på Adam, gjorde han det ud fra sit kærlige væsen. Han elskede sit menneske. Har vi som Adams efterkommere kærlighed til Gud, er det altid et svar på, at Gud elskede os først med sin evige kærlighed.

I slutningen af Johannesevangeliet (16,25-27) taler Jesus en del til sine disciple om bøn. Han siger, at når han er gået bort, skal de bede i hans navn til Faderen. Og så begrundede han det: "... for Faderen selv elsker jer, fordi I elsker mig og tror, at jer er udgået fra Faderen."

Bønner i Jesu navn knyttes altså stærkt sammen med den kendsgerning, at Faderen elsker

disciplene. Jeg tror, at "barnets" bøn i Jesu navn er vejen ind i Faderens kærlighed.

Hvor har vi dog brug for at erfare Faderens kærlighed!

Mon det er gået sådan for os, at vi oppfatter Gud som en slags arbejdsgiver, en generalsekretær, en forstander eller formand for bestyrelsen? Og menigheden som en virksomhed?

I så fald må vi vende tilbage til udgangspunktet, at Gud for Jesu skyld er vores far! Han elsker os – ikke for det, vi gør for ham, men fordi han har født os som sine børn ved dåb og tro.

Guds tavshed og Guds svar

Når det nu er sådan, at Gud elsker os og søger fællesskab med os, og når han selv har givet os bønnen, hvorfor erfarer mange af os så det meste af tiden, at der ikke er hul igennem, og at Gud ikke svarer? Det er svært at være udholdende i sin bøn, når mine ord synes at køre i ring.

Jeg har "indtalt en besked" og forventer et svar, men der kommer intet. Hvor længe skal jeg fortsætte med at indtale beske-

der? I Bibelen ser det ud til at være et vilkår, at de troende nogle gange ikke oplever svar fra Gud. Klagesalmerne er et vidnesbyrd om, at du ikke er den første, der har erfaringer af Guds tavshed.

Har vi brug for at revidere vores syn på, hvordan det er at leve som kristen i syndens verden på dette punkt? Har vi brug for at genopdage Guds tavshed som hans ret, der ikke lader sig forklare?

En kristens vandring gennem livet kan over store strækninger præges af tvivl, ensomhed og en oplevelse af, at Gud er fjern. Det er smertelige erfaringer, men de er ikke unormale eller forkerte. Du er på ret vej, selvom du ofte må tro og bede

uden svar.

Sætningen fra Salme 23,4 har fulgt mig som en trøst: "for du er hos mig". Det var Davids ord. Ham, som kendte døds-skyggens dal. I den slags tider skal vi som kristne lære at "tygge tørt brød". Vi må nøjes med at høre og læse Guds ord – uden at erfare en genklang i hjertet. Spise og drikke i nadveren uden varme følelser.

Det er "ørkenen" i den kristnes liv. Hvis vi skal holde ud og bede vedholdende, har vi derfor brug for hinanden: "Nå, du oplever også Guds tavshed? Kom, lad os fortsætte vandringen hjemad! Skal vi følges?"

Oftest svarer Gud, uden jeg opdager det. Hvis målet for bønnen er Gud selv og fællesskabet med ham snarere end hans gaver, så er det jo ham, jeg må spejle efter som svar på min bøn.

Læg mærke til Filipperbrevet 4,5b-7. Vi lærer her, at Herren er nær, og at vi ikke skal være bekymrede for noget, men bringe vores ønsker frem for Gud i bøn og påkaldelse med tak.

Og hvad er Guds svar? At vores bekymringer forsvinder som dug for solen? Nej. Hans svar er, at hans fred, som overgår vores forstand, vil bevare vores hjerter og tanker i Kristus Jesus. Der ligger altså bønnen allerede i Guds fred.

Så Gud svarer ikke altid på bøn ved at fikske vores bekymringer og uro direkte, men ved at give os et løfte om fred midt i det hele: "For du er hos mig".

Praktiske råd

Vi er dog ikke så åndelige væsener, at vi kan undvære ydre støtte for vores bønsliv. Når vi er mange, der har svært ved at være udholdende bedere, kan det skyldes, at vi ringeagter den støtte, en ydre ramme kan give.

Bibelen selv viser os i hvert fald, at apostlene fastholdt jødernes tre bedetider

og Salmernes Bog som bønnebog.

Jeg vil nævne fire konkrete råd, der måske kan hjælpe dig til at være udholdende i bøn.

1. Brug den tid, du har.

Lad være med at forsøge at skaffe plads til bøn der, hvor du ved, du ikke kan finde den. Men har du mulighed for at gå et sted hen i løbet af dagen for at bede et øjeblik, så gør det. Også blot fem minutter. På hviledagen kan du udvide bedetiden lidt.

2. Brug Fadervor.

Tænk over, hvad du beder, og stands ved hvert enkelt led. Fadervor kommer fra Jesus og er hans ord til din bøn. Fadervor er ikke bare en måde at slutte en bøn på. Fadervor er bønnen.

3. Brug en salmebog.

Mange af vores gode sange og salmer kan anvendes som vores egne bønner. Jeg tænker både på de vers, som udtrykker glæde og trykthed, men også dem, der udtrykker sorg og fortvivelse. Måske kan du tage en sangbog med på arbejde?

4. Overvej, om du kan bede sammen med en person, du har tillid til.

Aftal at mødes jævnligt, og brug tiden på at bede. Ikke andet.

Følg ham!

Denne artikel er skrevet midt i fastetiden. Det kan minde os om, at det at lide afsavn og for en periode fravælge ting, der i sig selv er gode og nyttige, for at få tid til bøn, er væsentlig.

Mange af os tillader en informationsstrøm ind over vores sind, som ikke er nødvendig. Vi er meget "derude", og der er mange, som gerne vil have os som *følgere*.

Men det allervigtigste, ja, det eneste virkelig nødvendige er at *følge ham*, som siger: *Adam, hvor er du?* ■

FOR TROEN

Når min fod vakler

AF MIRJAM BURGENDORF LEINUM

Midt i alle mine urolige tanker og med mine mange spørgsmål ønsker Gud at gå sammen med mig.

Sidste efterår var jeg så svimmel og ud-kørt, at min læge sagde til mig, at jeg blev nødt til at skifte spor. Jeg måtte sige mit lærerjob op og forsøge mig ad en anden vej.

Mine fødder vaklede bogstaveligt talt.

Nogle dage har jeg mest lyst til at blive under dynen. Og i frustration har jeg lyst til at råbe: Hvad sker der, Gud? Hvad har du gang i? Hvad er din plan lige nu?

I de situationer klamrer jeg mig til et par vers fra Salmernes Bog:

”Når jeg sagde: Min fod vakler, så støttede din trofasthed mig, Herre. Når urolige tanker tog til i mit indre, så gjorde din trøst mig glad” (Sl 94,18f).

Jeg behøver ikke sørge som de andre

Livet kan være fyldt med tab af mange slags. Men jeg er overbevist om, at selv når vi mister – det kan være helbred, ære, børn, forældre, anseelse, venner og mange andre ting – har Gud noget at sige til os.

For mig har det været en trøst, at Bibelen minder mig om, at jeg ikke skal sørge på samme måde, som andre gør (1 Thess 4,13ff).

Naturligvis både kan og må jeg sørge. Men som lillesøster til Jesus har jeg – midt i sorgen – et håb. Jesus Kristus er mit håb!

Drømme og knuste drømme

Det ændrer dog ikke på, at vi livet igennem kan

tumle med mange spørgsmål: Hvem skal jeg giftes med? Hvilken uddannelse skal jeg vælge? Hvilket arbejde skal jeg stille efter? Hvor skal jeg bo? Osv.

Nogle gange kan jeg have lyst til at slå mig ned i en dejlig hængekøje, hvor jeg kunne nyde en god kop kaffe, mens jeg venter på en sms fra Gud: Hvad er dit svar til mig lige nu, Gud?

Men jeg har erfaret, at jeg ofte skal vove det første skridt og så bede Gud lukke og åbne dørene for mig, mens jeg går. Det har formet sig på forskellige måder for mig.

Jeg blev gift med ham, der passer perfekt til mig. Det havde Gud helt styr på!

Adresse har jeg – efter min egen opfattelse – skiftet alt for mange gange i mit liv, og jeg har haft alt for mange forskellige arbejdspladser. Det var ikke det, jeg drømte om. Alligevel tror jeg på, at Gud har guidet mig gennem begge dele. Også selvom der er virkelig mange ting, som jeg står helt uforstående over for.

Bibelske holdepunkter

Undervejs er der en række bibelske perspektiver og konkrete bibelvers, som har været til stor opmuntring for mig:

1. Jeg er elsket af Gud.

Midt i det uoverskuelige må jeg huske, at Gud virkelig holder af mig (Sl 18,20). Og han har hele mit livsløb i sin hånd (Sl 31,15).

Mirjam Burgdorf Leinum,
f. 1974

Pædagogmedhjælper
mirjamleinum@gmail.com

FOTO: FREEPIK

2. Gud lytter til mig.

Gud hører altid, hvad den hjælpeløse ønsker. Og han har lovet at give os nyt mod, når vi søger ham (Sl 10,17; 69,33).

Det er ham, der kan give mig nyt mod på livet. Nyt mod til at kæmpe videre!

3. Gud ønsker det bedste for mig!

Han er god – uanset hvad jeg føler for ham. Han ønsker at lære mig, en synder, om vejen. Når jeg ”frygter” Gud, lærer han mig, hvilken vej jeg skal gå. Han lærer de ”ydmyge” sin vej (Sl 25,8f.12).

4. Gud vil føre mig hjem.

Det er godt at have et dejligt hus på jorden. Vi synes selv, vi har fundet den dejligste plet på jorden. Vi har endnu ikke fået råd til at sætte det i stand, men håber, vi snart får lov til at komme dertil.

Men uanset andres tanker om, hvor de synes, vi skulle bo eller flytte hen, er det vigtigste,

at vi er på vej til vores egentlige og permanente hjem. Hjem til vores Far i Himlen. Det bedste sted at bo er i Guds hus! (Sl 27,4f). Derfor må vi altid være på vej hjem.

Mod til de næste skridt

Og mens vi lever livet – med dets glæder og sorger – på vej hjem, ønsker Gud, at vi skal lave en slags prioriteringslister hver eneste dag.

Det vil han selv guide os gennem. Og det må vi bede ham om: ”Lær os at holde tal på vore dage, så vi får visdom i hjertet” (Sl 90,12).

Nogle dage er det svært at komme ud af sengen, men der er noget at kæmpe for!

For Gud går med. Han støtter mig. Han svigter aldrig. Han er trofast!

Midt i alle mine urolige tanker og med mine mange spørgsmål ønsker han at gå sammen med mig. Han ønsker at trøste mig med sin trøst og give mig mod til de næste skridt. ■

Nogle gange kan jeg have lyst til at slå mig ned i en dejlig hængekøje, hvor jeg kunne nyde en god kop kaffe, mens jeg venter på en sms med svar fra Gud.

FOR TROEN

Guds frelsesmønster

NYT LYS OVER ISRAELITTERNES UDVANDRING FRA EGYPTEN

AF JAKOB KILDEDAL ULRIKSEN

Et af formålene ved Israels udvandring er, at Gud vil åbenbare sig selv for mennesker. Højdepunktet er, at han åbenbarer sig som frelseren, befrieren.

Da jeg, familien og Discipelskolen fejrede påskeheri Israel, blev det klart for os, hvor stor og altomfattende en højtid påsken er i Israel.

Der er hovedrengøring i de fleste hjem, og alt syrnet brød, kager, mel, ris m.m. fjernes fra huset. Selv i supermarkedet bliver alle disse produkter på hylderne tildækket, og de næste syv dage spiser alle matzot, usyrede brød, der mest af alt minder om et tørt, tyndt Wasa-knækbrød. Man behøver ikke tænke lang tid over, hvad de store, sultne drenge på Discipelskolen synes om det!

Påske er på alle måder en utrolig vigtig og omfangsrig højtid – både i Israel, Danmark og Bibelen.

Igennem tre artikler skal vi udfolde forskellige begivenheder fra Bibelen, som netop har udgangspunkt i den første påske. Med andre ord skal vi have kastet lys på nogle af kapitlerne i Anden Mosebog.

Her i den første artikel i serien skal vi se på, hvordan Gud gennem israeliternes påske lægger mønsteret, paradigmet, for hans frelse.

Gud viser nemlig sin "frelsesmanual" og lærer os nogle helt fundamentale principper for hans frelse i den måde, han frelser Israel fra slaveriet i Egypten.

Faktisk mener jeg, begivenheden er så grundlæggende, at vi får svært ved at forstå Det Nye Testaments (NT) tale om frelse, hvis ikke vi har brugt tid på de begivenheder, som udspiller sig i Anden Mosebog.

Påskens forspil er de første 11 kapitler af bogen. Her læser vi historien efter Jakobs familie er forenet med Josef i Egyptens land. Tiden går, og der kommer en ny farao til, som ikke kender Josef, og som føler sig truet af det voksende hebraiske folk – og dermed begynder israeliternes tid som slaver i Egypten.

Mange kender historien herfra rigtig godt, om ikke andet fordi Disney i 1998 lavede Moses-fortællingen i en børnevenlig og musikalsk tegnefilm, den Oscar-vindende *Prinsen af Egypten*.

I sivkurven blev Moses reddet

Før vi kommer til selve beretningen om den første påske i Egypten, er der imidlertid nogle baggrundsbemærkninger, som har betydning for påskefortællingen.

Vi skal lige huske forhistorien:

Farao frygter for israeliternes mangfoldighed og beordrer først de hebraiske jordemødre til at slå alle israeliternes sønner ihjel (2 Mos 1,16). Pigerne kan de lade leve, og alle drengebørn skal dræbes. Men jordemødrene efterlever princippet om at adlyde Gud mere end mennesker og lader dem leve. Farao beordrer derefter hele sit folk til at slå alle Israels drengebørn ihjel ved at kaste dem i Nilen (2 Mos 1,22).

Moses "burde" altså have mistet livet i Nilen, men han reddes fra druknedøden, fordi han ligger trygt i sivkurven og flyder ovenpå Nilens vand (2 Mos 2,3).

Her har vi faktisk et lille bibel-guldkorn: *Sivkurv* er på hebraisk det samme ord, som bruges om Noas ark (1 Mos 6,14) – her frelser Noa og hans familie fra druknedøden i syndflodens vand, fordi de trygt var i arken, som bar dem oppe, mens de sejlede på dødens vand – meget parallelt med Moses.

Dommen stemmer overens med forbrydelsen

Det leder os frem til det, der er baggrunden for Guds dom over Farao:

Da Moses senere bliver pensioneret som fårehyrde og kaldet af Gud til at være "menneskehyrde" for hans folk i Egypten, taler Gud til ham og siger:

ARTIKLEN ER DEN FØRSTE I EN SERIE PÅ TRE, HVOR JAKOB KILDEDAL ULRIKSEN UDFOLDER DET STØRRE PERSPEKTIV I NOGLE TEKSTER FRA ANDEN MOSEBOG. NÆSTE ARTIKEL KOMMER I BUDSKABET NR. 4/2023.

Jakob Kildedal Ulriksen, f. 1992

Leder i Det Danske Hus i Israel
jakob@ordetogisrael.dk

”Så skal du sige til Faraos: Dette siger Herren: Israel er min førstefødte søn. Jeg sagde til dig, at du skulle lade min søn gå, så han kunne dyrke mig, men du nægtede at lade ham gå. Derfor vil jeg nu slå din førstefødte søn ihjel” (2 Mos 4,22f).

Ud over at være en beskrivelse af, hvad der vil ske i den efterfølgende tid for Moses, er det første gang, Israel bliver beskrevet som Guds *førstefødte søn* – en beskrivelse og et billede, som bliver brugt utallige gange senere i Bibelen.

Dermed gør Gud det klart, at hans dom over Faraos vil stemme overens med Faraos forbrydelse. Faraos misbrugte (slaveri) og dræbte Guds *førstefødte søn* (i Nilens vand), og derfor vil Gud dræbe Faraos *førstefødte søn*. Sådan er Guds retfærdige dom altid: Dommen stemmer overens med forbrydelsen. Det eneste, som kan bryde dette princip, er nåde – det var det for Faraos, og sådan er det for os. Nåden er nemlig, at Gud lod sin førstefødte søn, Jesus, dø i vores sted.

Plagerne åbenbarer, hvem Gud er

Moses bliver klar over, at Faraos ikke vil imødekomme kravet om at lade folket gå, og med det følger de ti plager. Som en film i fuld slowmotion kan vi se, hvordan Faraos bliver et skræmmende eksempel på syndens bedrag og forhærdelsens fare (jf. Hebr 3,13).

Under de ti plager findes der imidlertid en spænding.

På den ene side er det klart, at de ti plager er nødvendige, før Faraos lader folket gå.

På den anden side bliver der eksplicit nævnt gang på gang, at de ti plager sker, for at Gud skal blive kendt blandt egypterne og for resten af verden: ”Træd frem for Faraos ... og sig til ham: ... Denne gang vil jeg sende alle mine plager over dig selv og

I gennem israeliternes udfrielse fra Egypten ser vi Guds ”frelsesmanual”. Den bruges utallige gange som udgangspunkt, når profeterne taler om Israels kommende frelse.

dine hoffolk og dit folk, for at du skal forstå, at der ikke er nogen som mig på hele jorden” (2 Mos 9,13f).

Netop de ti plager åbenbarede, hvem Gud er. Faraos mirakelmagere kunne kun efterligne de første to plager, men derefter måtte selv mirakelmagerne sande, at ”*det er Guds finger*” (2 Mos 8,15), der er på spil.

At de fleste af plagerne samtidig er annonceret på forhånd, og at der er nævnt start- og sluttid på nogle af plagerne, understreger den pointe, at plagerne absolut ikke skete tilfældigt. Det er skaberen af jord og himmel, der handler – herskeren over alt det skabte.

Hvis der stadig skulle være lidt tvivl om, hvorvidt plagerne blot er tilfældige naturfænomener, sætter Gud trumf på, da han fra den fjerde til den niende plage suverænt skåner israelitterne for plagerne konsekvens.

Den tiende plage åbenbarer befrieren

Dermed er vi fremme ved påsken – forbigangen – som er uløseligt knyttet til den tiende plage. Det er hjertet af udvandringsfortællingen.

Et af formålene ved Israels udvandring er, at Gud vil åbenbare sig selv for mennesker, og her i den første påskebegivenhed når det et højdepunkt: Gud åbenbarer sig som frelseren, befrieren.

Vi skal se, hvordan påskebegivenheden netop er centrum i beretningen om israeliternes udvandring fra Egypten.

For det første skåner Gud ikke israelitter-

ne fra den tiende plage – som han ellers gjorde ved den fjerde til den niende plage. Her står de på lige fod med egypterne.

Forskellen er, at Gud åbenbarer dem en måde, hvorpå de kan blive frelst fra døden. Påskelammet skulle slagtes i deres sted, for at den førstefødte i hjemmene kunne beholde sit liv.

Det helt essentielle her er, at Gud viser os, at frelse kræver en stedfortrædende død. Hvis ikke lammet havde ladet livet, måtte den førstefødte dø.

For det andet bygger alle de ni foregående plager op til den tiende plage – det måtte slutte her. Israels frelse fra den tiende plage, døden, hænger sammen med frelsen fra Egypten, for de forlader Egypten efter den tiende plage. Dermed bliver frelsen fra døden tegnet på udfrielsen fra Egypten.

Hvordan havde påskemåltidet set ud, hvis Faraos lod israelitterne gå efter plagen med fluer? Så havde fluer været tegnet på Guds frelse – for slet ikke at tænke på, hvordan Jesu opfyldelse af påsken skulle have set ud så.

Frelsen fra døden måtte være tegnet på israeliternes frelse.

For det tredje bliver frelsen og udfrielsen fra Egypten understreget af det udførlige påskeritual. Frelsen fra den tiende plage bestod i et helt ritual med at slagte lammet, smøre blodet på dørstolperne og have et måltidsfællesskab i familien.

Det ritual byder Gud, at israelitterne skal gentage år efter år, generation efter generation, fordi de for altid skal huske

påskens frelsende budskab (2 Mos 12,14). Børnene skal "lege" sig gennem påskemåltidet, så de aldrig glemmer, hvordan Gud frelste sit folk (2 Mos 12,26f).

For det fjerde er påsken så vigtig, at Gud vælger at "genstarte" tiden: "Denne måned skal være jeres nytårsmåned. I skal regne den for den første af årets måneder" (2 Mos 12,2).

Påsken er en ny begyndelse, et nyt liv på den anden side af døden, og derfor skal tiden "genstartes".

Alt sammen er så vigtigt, fordi Gud netop gennem udfrielsen fra Egypten og den første påske viser, hvordan han frelser. Det er Guds frelsesmønster, som åbenbares gennem påsken.

Når Gud op igennem Israels historie beskriver, hvem han er, er det ofte med udgangspunkt i denne begivenhed. Dermed åbenbarer han sig som Frelseren: "Jeg er Herren din Gud, som førte dig ud af Egypten, af trællehuset" (2 Mos 20,1. Dom 6,8. 1 Sam 10,18. Sl 81,11. Jer 2,6).

Tre særlige elementer i påskefejringen

Israelitterne bliver kaldet til at fejre udfrielsen hvert eneste år. Dermed vil Gud lære og minde israelitterne om noget vigtigt. Hvorfor? Fordi han senere tager udgangspunkt i selvsamme begivenhed for at frelse hele verden ud af dødens og syndens slaveri.

I påskeritualet er der tre særlige elementer, som spiller en stor rolle:

Det første element er selvfølgelig lammet.

Påskelammet slagtes som et offer, der skaffer soning, betaling, for den førstefødte. Hvis det ikke var blevet slagtet, ville døden ramme den førstefødte. Dermed lærer vi en af Guds naturløve, nemlig konceptet om stedfortrædende død: at nogen eller noget (her et lam) dør i stedet for en anden.

Guds straf over de førstefødte blandt israelitterne og egypterne udeblev ikke. Heller ikke for israelitterne, som havde slagtet lammet – straffen skulle stadig betales. Forskellen var bare, at lammet blev ramt af Guds straf.

Det andet element i ritualet er blodet på dørstolperne – tegnet på, at lammet allerede har mistet livet.

Det var ikke bare et synligt tegn israelitterne

imellem, men også et tegn for Herren om, at her har nogen (lammet) allerede sat sit liv til.

Gud sagde til Moses: "Når jeg ser blodet, går jeg forbi jer" (2 Mos 12,13). Blodet viser, at den førstefødtes død allerede har fundet sted gennem det stedfortrædende lam, og derfor går Herren forbi.

Blodet bruges også som renselse. Særligt senere i Israels tempeltjeneste bruges blodet til at rense alteret m.m. Så familien satte sig, så at sige, ind bag blodets rensende funktion bag de blodige dørstolper.

Det tredje element er måltidet.

For kødet af det slagtede lam skulle også spises. Gud giver nogle meget specifikke retningslinjer for måltidet (2 Mos 12,8-11.43-47). Lammet skal bl.a. spises inden for familien, ingen knogler må brækkes, det må ikke koges, og der må ikke levnes noget. Alt sammen fordi lammet var et offer og dermed helligt.

Familien indtager altså gennem måltidet et helligt måltid, og hvert enkelt medlem i familien identificeres med lammet og dets stedfortrædende død. Familiens måltidsfællesskab knytter dem til Herren og hans frelse.

Jesus er kommet for at frelse

Når israelitterne to måneder senere modtager Herrens lov på Sinaibjerget, er hele udgangspunktet altså, at Gud først *frelste* dem fra Egypten og bagefter giver dem sin *vejledning* til at leve som et helligt, indviet folk, der tilhører Herren.

Når påsken er så vigtig og essentiel for Gud og hans folk, handler det netop om den opfyldelse, som Jesus påtager sig, da han som Guds slagtede påskelam dør en stedfortrædende død for hele verden.

For gennem *hans* blod renses *vi* fra al synd, og gennem troen på ham knyttes vi til hans død og opstandelse.

Igennem israelitternes udfrielse fra Egypten ser vi altså Guds "frelsesmanual". Den bruges utallige gange som udgangspunkt, når profeterne taler om Israels kommende frelse. Og den er baggrundstæppet for NT's tale om frelsen i Jesus Kristus, der har evig og endegyldig betydning for os. ■

Påsken er en ny begyndelse, et nyt liv på den anden side af døden.

HORISONT

SPALTEN, HVOR REDAKTIONENS MEDLEMMER VIL FORSØGE AT SÆTTE AKTUELLE OG PRINCIPIELLE FORHOLD IND I EN STØRRE SAMMENHÆNG.

Det tavse, tilfredse flertal

En podcast, jeg lytter en del til, foretager løbende undersøgelser blandt lytterne for at finde ud af, hvad de synes om det produkt, der tilbydes.

Den pågældende podcast producerer nemlig meget forskelligt indhold, men modtager kun i ringe grad respons på udsendelserne. Og den spontane respons, der kommer, er ofte kritisk.

Men efter en brugerundersøgelser har de kunnet konstatere, at størstedelen af lytterne tilhører det, de kalder *det tavse, tilfredse flertal*.

Uden yderligere sammenligning er det mit indtryk, at det samme ofte gør sig gældende i vores kristne fællesskaber. Der kommer sjældent den store respons på de ting, der bliver sat i søen, og når det sker, er det, fordi der er noget, man er uenig i eller utilfreds med.

Der skal selvfølgelig være plads til, at man ytrer sin mening, hvis der foregår noget, man ikke synes om. Her er det bare vigtigt, at man gør det med kærlighed og respekt. Hvor ville det imidlertid være

godt, hvis det også var naturligt for os at give *positiv* respons og rose hinanden. Men det kommer bare sjældent af sig selv; det er noget, vi må øve os i.

Der er mange grunde til, at vi er tilbageholdende med at rose og opmuntre. Det kan fx skyldes, at

- vi tænker, vores ros betyder så lidt, at den næsten ikke er værd at nævne.
- det falder os svært at snakke om den slags ting med folk, vi ikke er fortrolige med.
- vi tænker, at vi ikke skal fodre andres hovmod, og er derfor tilbageholdende.

Uanset hvad vores begrundelse er, tror jeg, vores fællesskaber vil vinde meget ved, at vi øver os i at rose andre, når vi bliver mindet om det.

Når du sidder og tænker, at mødelederen egentlig har gjort det godt, så sig det til ham/hende. Eller når en har delt noget med forsamlingen, som gjorde indtryk på dig, så sig tak. Når det slår dig, at bestyrelsen faktisk lægger rig-

*Hvor ville det være godt, hvis det også var naturligt for os at give **positiv** respons og rose hinanden.*

tig mange kræfter i at få tingene til at hænge sammen, så tak dem for deres indsats. Eller når du har lyttet til en god prædiken, så sig tak til prædikanten.

Forvent ikke, at der sikkert er mange andre, der gør det, for det er bestemt ikke givet.

Du skal heller ikke bekymre dig om, hvorvidt dem, du roser, nu kan tåle rosen; lad det være en sag imellem dem og Gud, for chancen for, at opmuntringen falder på et tørt sted, er væsentligt større end

chancen for, at den fodrer deres hovmod.

"Vær hinanden hengivne i broderkærlighed, kappes om at vise hinanden agtelse" (Rom 12,10).

Steffen Juul Pedersen

Samværet med de mennesker, der kender mig bedst og stadig elsker mig, er et vidnesbyrd om Guds uendeligt meget større kærlighed til mig.

Trofasthedens vidnesbyrd

Livet er aldrig en lige linje. Gode dage afløses af dage, der ikke lykkes, eller – rent ud sagt – er trælse. Nogle gange kan de dårlige sider i os komme tydeligere frem, og håbet for fremtiden svinder ind. Vi kan fyldes af sortsyn. At se sig selv som værdifuld er vigtigt. Ikke mindst fordi det er sandt: Jeg er værdifuld!

Men det kan være svært at se – og nogle gange helt umuligt.

Jeg finder det svært at forstå Guds kærlighed, når jeg er fyldt af selvbekendelse. Det er svært at høre en kærlighedserklæring, når jeg ikke føler mig den værd.

I den forbindelse har jeg erfaret, at handling siger langt mere end ord. Selvom ord har evnen til at bygge op og nedbryde, kan de indimellem også føles tomme og værdiløse. Ord, der ikke ledsages af handling, mister noget af deres kraft. Det gælder også i venskaber, familie og ægteskab. Det er ikke nok at sige: Jeg elsker dig. Det skal også vises.

Jeg kan varmt anbefale Tessa Afshars romaner, selvom

mange af dem desværre (endnu) ikke er oversat til dansk. I sine romaner dykker hun ned i bibelske fortællinger og skildrer personer på fineste vis, både med gode og dårlige karaktertræk, som det er muligt at spejle sig i.

I sine romaner illustrerer hun, hvordan relationer med mennesker, der elsker mig – på trods af alt det dårlige, de ved om mig – er helende. Og hun viser, at denne helende, trofaste kærlighed kan blive et vidnesbyrd om Guds endnu større kærlighed.

De trofaste relationer – samværet med de mennesker, der kender mig bedst og stadig elsker mig – er et vidnesbyrd om Guds uendeligt meget større kærlighed til mig. Over tid, og når den kærlighed bliver bekræftet, selv når jeg fejler, hjælper den mig til at stole på Guds kærlighed.

Og når vi elsker vores næste som os selv, får vi lov til at være et vidnesbyrd om Guds kærlighed ind i deres liv.

Også i menigheden kan vi være vidnesbyrd for hinan-

den. Vi behøver ikke være bedste venner med dem, vi deler menighed med. Men jeg mener, at vi faktisk godt kan forvente, at vi ikke er ligeglade med hinanden.

Der er en relation – vi er brødre og søstre. Vi kan være med til at bede for hinanden, give praktisk hjælp, samtale og samvær. Trofasthed i menigheden er vigtig både for de praktiske opgaver, der skal løses, men også for det vidnesbyrd, vi derigennem kan være for hinanden.

Nu står sommeren for døren og dermed en lang pause i menighedsfællesskaberne. Lad os ikke glemme hinanden og Gud hen over sommeren. Her er to forslag:

1. Pak en andagtsbog og din bibel i din kuffert; hold ikke ferie fra Gud.
2. Overvej, om der er en i menigheden, du skal have særligt øje for denne sommer. Enten i bøn, i samvær eller ...?

Helene Schou Andersen

Guidet tur til Det ny Jerusalem

AF JØRGEN HEDAGER NIELSEN

Når englen vil vise Johannes bruden, Lammets hustru, peger den på den hellige by, Det ny Jerusalem ...

Jørgen Hedager Nielsen,
f. 1950

Forfatter og pensionist
aj@hedagernielsen.dk

Jeg er overbevist om, at Det ny Jerusalem er noget så stort og herligt, at det ikke kan beskrives med de ord og begreber, vi har til rådighed nu. Det overstiger alt, hvad vi kan forestille os.

Derfor har profeterne fået antydninger i form af syner, der er fyldt med symboler. Og derfor taler Johannes om guld på gaderne og masser af alverdens ædelsten. Det er beskrivelser, der antyder noget endnu herligere.

Det kommer ned på jorden

Lige nu er Det ny Jerusalem hos Gud i hans himmel, men ved Jesu genkomst kommer det ned på jorden, som Gud til den tid netop har rensset for alt det forfærdelige, der kom over skaberværket ved syndefaldet.

Den nye jord er derfor fri for synd, død, smerte, råddenskab, sorg, og hvad man ellers kan nævne af ondskab (Åb 21,1-4).

Gud vil bo sammen med os mennesker i Det

ny Jerusalem på den nye jord. Det siges hele tre gange:

“Og jeg hørte en høj røst fra tronen sige:
Nu er Guds bolig hos menneskene,
han vil bo hos dem,
og de skal være hans folk,
og Gud vil selv være hos dem” (Åb 21,3).

Efter beskrivelsen af den nye jord siger han, der sidder på tronen: “Se, jeg gør alting nyt!” Derefter omtales fortabelsen kort, og så kommer den symbolfyldte beskrivelse af Det ny Jerusalem.

Beskrivelse af Det ny Jerusalem

Johannes får en guidet tur med en engel som vejviser, og vi tager med (Åb 21,9ff). “Nu skal du se bruden, Lammets hustru,” siger englen først, og så fører han os op på et stort bjerg og viser os den hellige by, Jerusalem, der kom ned fra himlen.

Englen siger, at han vil vise os bruden, Lammets hustru, og så peger han på Det ny Jeru-

salem? Det giver kun mening, hvis de to på en måde er et symbolsk udtryk for det samme.

Johannes beskriver for os, hvad vi ser: "Jerusalem kommer ned fra himlen, fra Gud, med Guds herlighed. Dens stråleglans er som den dyreste ædelsten, som krystallklar jaspis."

Og så følger en beskrivelse af en bymur med tolv pragtfulde perleporte og tolv grundsten med apostlenes navne. Byen er altså bygget på apostlenes grundvold (Ef 2,20).

Vores guide har en målestok med. Det viser sig, at byen er 12.000 stadier. 12.000 er et symbolsk tal, der betegner noget kæmpestort, og som også hentyder til Guds folk.

Og så får vi at vide, at byen er lige så høj, som den er bred. Den er altså terningformet.

Det allerhelligste er Guds bolig

Det er ikke første gang, vi møder terningen i Bibelen. Telthelligdommen under ørkenvandringen var bygget efter Guds anvisninger. Den var lige høj og bred, og så var den tre gange så lang. To tredjedele inde i teltet var der et forhæng, som skilte den inderste tredjedel fra.

Derved opstod et terningformet rum, som var det allerhelligste. Det var Guds bolig og derfor utilgængeligt for mennesker. Kun én gang om året måtte ypperstepræsten gå ind bag forhængen, og han måtte aldrig gøre det uden offerblod.

Dekorationen på forhængen foran det allerhelligste mindede dagligt præsterne om, at her var adgang forbudt. Der var nemlig indvævet keruber, som var de engle, der blev sat som vagter ved Edens have for at beskytte Adam og Eva mod at gå ind.

Det allerhelligste i templet var et symbolsk udtryk for Edens have, og symbolikken fremgik af den fuldkomne form – terningen. Det allerhelligste var stedet, hvor Gud tog bolig midt i sit folk. Og nu dukker terningen op som Det ny Jerusalem.

Terningen er med langfredag, for i det øjeblik Jesu døde på korset, blev forhængen i templet flænget fra øverst til nederst (Mark 15,37f). De

tilstedeværende præster har fået sig en voldsom forskrækkelse, men vi glæder os, for det viser, at fra det øjeblik blev der fri adgang ind til Gud.

Beskrivelsen i Johannes' Åbenbaring 21 er en skildring af brylluppet mellem brudgommen (Jesus) og bruden (menigheden). Gud og mennesker flytter sammen i Det ny Jerusalem (se også Ef 5,25-27).

De evige boliger

Forestillingen om, at vi i evigheden skal bo hos Jesus i himlen, kommer blandt andet af Jesu løfte til disciplene umiddelbart inden påske. "I min faders hus er der mange boliger; hvis ikke, ville jeg så have sagt, at jeg går bort for at gøre en plads rede for jer?" (Joh 14,2-3).

Den bolig er i Det ny Jerusalem, som altså kommer ned fra himlen til den nye jord. Derfor skal vi ikke tilbringe evigheden i himlen, men på den nye jord.

En menighed af frivillige?

AF ANNETTE ESKETVEIT RASMUSSEN

Det gør en forskel, om vi er Guds kaldede, eller vi bare er frivillige.

Annette Esketveit Rasmussen, f. 1967
Socialrådgiver og leder af et kommunalt familieafsnit
annette.rasmussen.ar@gmail.com

I menigheden er vi først og fremmest lemmer på Kristi legeme – ikke frivillige i en organisation.

Og det gør faktisk en forskel, hvordan vi tænker, og hvordan vi omtaler hinanden i kirke og menighed!

I den sognekirke, hvor jeg er engageret, sætter man lige nu fokus på "frivillighed". I kirkebønnen takkes der for de frivillige, "der gør det muligt at drive arbejdet." Og for kort tid siden blev jomfru Maria endda udnævnt til at være kirkens første frivillige. Menighedsråd og ansatte har holdt møde om frivillighed og bliver klogere på samarbejdet mellem ansatte og frivillige.

Det lyder jo alt sammen godt nok – at vi skal sætte pris på dem, der gør et stykke arbejde uden at få løn for det.

Men det har bare en mislyd. En medbetydning i ordet *frivillig*, som stille og roligt indfører en ny tænkning om menigheden og Guds kirke, som jeg synes, vi skal reflektere lidt over.

For det er ikke gratis at bruge nye ord og begreber fra verden omkring os. Sammen med ordet *frivillig* kommer et begrebsapparat, der

kan ændre vores roller og vores forståelser af hinanden og af opgaverne i menigheden.

At være frivillig

Frivillighed er en af tidens – for så vidt fine – tendenser. Danmark har i mange generationer haft et foreningsliv, som byggede på frivilligt arbejde – og missionsforeningerne er en del af den tradition. Men de sidste 10 år har frivilligt arbejde fået en ny dimension: Det er blevet en del af velfærdsstatens offentlige institutioner.

Frivillige tænkes nu ind i hverdagen på plejehjem, på skoler, i indsatsen til anbragte børn, i de offentlige kulturtilbud og mange andre steder i det offentlige, hvor man må indse, at ressourcerne ikke står mål med det forventningspres, man oplever i hverdagen.

Den udvikling har betydet, at der er vokset nye begreber frem, en ny forståelse af, hvad det særlige ved frivillige er, og dertil ledelsesteorier om, hvordan frivillige kan integreres i organisationen, og hvordan de skal ledes.

Frivillig-begrebet har fået en særlig form og et særligt indhold – som er anderledes end den

FOTO: FREEPIK

tænkning, vi ser i Bibelens menighedstanke. Derfor mener jeg, vi skal være bevidst om, hvilke ord vi bruger, og hvilke medbetydninger de har.

Først lidt om, hvad det betyder i samfundet i dag at være ”frivillig”.

Som frivillig kan man få adgang til andre dele af samfundslivet, end man normalt har adgang til. Du kan fx komme ind på et plejehjem uden nogen uddannelse i omsorg og pleje og på den måde prøve dig selv af i nye sammenhænge. Du kan dyrke noget, som du har fået interesse for, vise, hvilke værdier du står for – og udvikle dine personlige kompetencer.

At være frivillig er blevet en identitetsmarkør, som siger noget om, hvem du er: Du er et samfundsendageret menneske, der vil gøre en forskel for andre, du interesserer dig for noget særligt, og du har overskud nok til at arbejde uden at få løn for det. Mange tilføjer deres frivillige arbejde på cv’et.

Tjenesten i menigheden

Men det at være med i en menighed er noget

andet end at være frivillig.

Paulus taler om, at alle får en eller flere *nådegaver*, og at disse gives til fælles gavn. Gud uddeler ansvar, evner og opgaver (nådegaver) til enkeltpersoner til *fælles gavn*.

Formålet er altså ikke, at den enkelte udvikler sin personlighed eller fremstår som et menneske med overskud, men at menigheden sættes i stand til at tjene Gud og udbrede hans kirke på jorden.

Fokus er ikke på den enkeltes personlige udvikling, identitet og omdømme, men på at være en del af Guds store mission.

Guds menighed har brug for kristne, som har omsorg for andre, og som vil gå Guds veje og tjene ham trofast. Guds menighed har også brug for nogen, der vil påtage sig opgaver, som ikke har meget status eller pynter på et cv – men som ikke desto mindre har en vigtig funktion.

Vi må ikke lade os smitte så meget af frivillighedstænkningen, at det kun er synlige, status-rige og sjove opgaver, som kan løses. Der er

Frivillig-begrebet og den tænkning, som knytter sig til, kan meget nemt komme til at trække fokus hen på, at vi skal udvikle os menneskeligt og åndeligt.

også brug for nogen til at lave kaffe, bage kage, bede og give.

Mange kristne oplever, at Gud taler til dem midt i de opgaver, de påtager sig, og at det er en velsignelse at gå ind i det, som man er blevet kaldet til.

Andre oplever at blive kaldet ind i opgaver, som er en stor udfordring, der kræver tro og tillid til, at Gud er med.

Der er ikke noget galt i at ønske vækst og åndelig udvikling – men jeg tror, det er vigtigt at huske, at målet med tjenesten er, at Guds rige vokser – ikke at du dyrker dig selv og din egen udvikling.

Frivillige i organisationer

I de offentlige organisationer har man igangsat overvejelser om, hvordan man bedst bruger den relativt nye gruppe af frivillige: Hvilke opgaver kan de varetage? Hvor går grænserne for de frivillige? Hvordan fastholder og vedligeholder vi de frivilliges motivation? Hvordan skal de frivillige ledes, oplæres og udvikles?

Disse tanker og principper kan være inspirerende og lærerige også for ledere i kirker og missionsforeninger. Mange af de vilkår, som frivillige i det offentlige arbejder under, ligner det, vi ser i kirkeligt regi. For eksempel at frivillige netop er frivillige og dermed kan stoppe, når de ikke har lyst længere – eller når de får lyst til noget andet.

Organisatorisk placeres de frivillige typisk et sted midt mellem de ansatte/de professionelle og brugerne. Det har sin indlysende berettigelse, når vi taler besøgsvenner på et plejehjem – besøgsvennen er ikke beboer og ikke ansat, men hører alligevel til og har sin plads.

”Frivillige” i menigheden?

Når vi benytter frivillig-begrebet i kirkelig sammenhæng, kan vi meget nemt komme til at introducere nogle lignende skillelinjer i organisationen. Det kan være skillelinjer mellem bestyrelse/menighedsråd/ledelse og (andre) fri-

villige, mellem ansatte og frivillige og mellem frivillige og deltagerne/de passive medlemmer.

Men det er meget langt fra Paulus’ billede af menigheden som en krop, hvor hvert lem har sin funktion. I kroppen er der ingen dele, som bare er ”med” uden at have en funktion. Kroppen er en helhed, som hænger tæt sammen.

I menigheden er vi nogle gange aktive (som frivillige eller ansatte) og andre gange lyttende og modtagende (som brugere) – og altid forpligtede til omsorg og kærlighed til næsten.

At inspirere til tjeneste i menigheden kan have visse lighedspunkter med ledelse af frivillige i andre organisationer.¹ Men vi skal hele tiden holde fast i at formidle et kald fra Gud til at tjene ham – og ikke forfalde til at ”sælge” tjenesten som en genvej til personlig vækst og udvikling.

Det gør en forskel, hvordan vi taler!

Min påstand er, at det faktisk gør en forskel, hvilke ord vi bruger. For det påvirker, hvad vi tænker om os selv og hinanden i menigheden.

Frivillig-begrebet og den tænkning, som knytter sig til, kan meget nemt komme til at trække fokus hen på, at vi skal udvikle os menneskeligt og åndeligt.

I stedet må vi være bevidst om, at vi går i Guds gerninger og opbygger menigheden: Vi har fået lov til at være med i noget, som er meget større end os selv, nemlig den mission, som Jesus selv begyndte og stadig er i spidsen for.

Det gør en forskel, om vi er *Guds kaldede*, eller vi bare er *frivillige*. Forskellen er relationen til Gud – når vi tjener, gør vi det for ham.

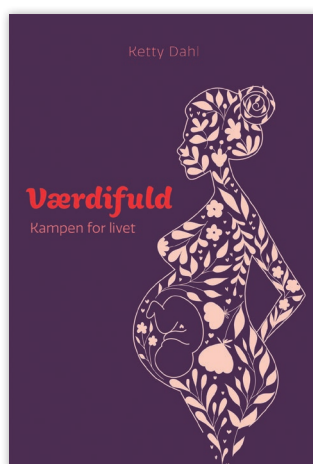
Gud kalder ikke til bare at være frivillig i kirken. Gud kalder til at være barn hos ham og et aktivt og fuldgyldigt medlem af hans menighed. Han vil bruge alle i menigheden i den fælles opgave – og det er en opgave, som har betydning for evigheden.

Det kan godt være, det ligner frivilligt arbejde – men det er noget andet og meget større. ■

1 Læs evt. mere om frivillige i kirken her: www.kirkefondet.dk/konsulentydelse/frivillighed-1.html

Værdifuld

BOGANMELDELSE AF KRISTINA OLOFSON

Værdifuld

Kampen for livet

Ketty Dahl

Lohse, 2023

208 sider, kr. 199,95

Ketty Dahls bog markerer, at det i år er 50 år siden, den fri abort blev indført i Danmark.

Størstedelen af bogen består af fire grundige interview med personer, der på forskellig vis har stærke budskaber i abortspørgsmålet. Derimellem kommer Ketty Dahls egne refleksioner. Bogen slutter med kapitlet "Et kor af stemmer", der består af 44 korte indlæg af kvinder, mænd, unge, gamle, kirkelige ledere og folk fra alle mulige professioner.

Der er interview med tre af de "gamle kendinge", som gennem mange år har kæmpet utrætteligt for de ufødte børns sag: Orla Villekjær, Kerstin Hoffmann og Ellen Højlund Wibe. Der er også et interview med Maria Bentsen, som fortæller sin egen historie om at få en abort.

Som læser får jeg respekt for den kompromisløshed, de tre førstnævnte bidragsydere vedholdende udviser med deres engagement i debatten om abort. De kommer til orde her, og gennem dem får læseren et grundigt historisk overblik over abortdebatten gennem tiden – med henvisninger til politiske og kirkelige debatter.

Bogen kan bidrage med fornyet frimodighed og brugbare argumenter i samtalen om abort.

Mange gode eksempler, argumenter og modargumenter bliver afprøvet.

Særligt stærkt i bogen står interviewet med Maria Bentsen, som beretter om, at hun selv har fået foretaget en abort.

Aborten kastede hende ud i det, hun beskriver som "otte års indre mørke". Men vi hører også om vejen ud af sorgen og skammen gennem tilgivelse fra Gud. Det er sjældent, vi hører denne side af historien – muligvis fordi det er tabubelagt, at kristne også vælger en abort.

Mange af dem, der for 50 år siden kæmpede mod den fri abort (bl.a. med stiftelsen af Kristeligt Folkeparti), er efterhånden døde. Derfor er det i dag værd at hæfte sig ved Ketty Dahls ord i bogens indledning:

"Et eller andet sted er vi som kirke holdt op med at tale om abortsagen. Vi er holdt op med at tro på, at Gud kan gøre det umulige. Vi er holdt op med at demonstrere og protestere for fulde gardiner. Lige så langsomt accepterer flere og flere kristne, at abort er kommet for at blive ..."

Det mener jeg, hun har ret i. Det er svært at holde gejsten i kampen, og derfor er denne bog tiltrængt.

Jeg synes, bogen kan bidrage med fornyet frimodighed og brugbare argumenter i samtalen om abort. Og jeg vil anbefale bogen, fordi jeg tror, vi har brug for at blive rusket op her ved 50-året for den fri abort i Danmark. ■

Ordsprogenes Bog

BOGANMELDelse AF CARSTEN SKOVGAARD-HOLM

Ordsprogenes Bog

Credo Kommentaren
Leif Kjølner-Rasmussen
Kolon, 2022
600 sider, kr. 349,95

Det er ganske enkelt en kraftpræstation, som Leif Kjølner-Rasmussen (LK-R) har gjort ved at skrive denne kommentar til Ordsprogenes Bog i Det Gamle Testamente. Det er et markant mammut-værk, som LK-R fortjener stor anerkendelse for.

Da nogle visionære personer i 1977 tog initiativ til at udgive Credo Kommentaren, var det nærmest en genistreg, og kommentaren til Ordsprogenes Bog er det 30. bind i serien. Med sine 600 sider er den det hidtil største enkeltbind.

Efter min opfattelse kunne en så stor bog rent fysisk med fordel være delt op i to bind, som ville være lettere at håndtere. Det rokker imidlertid ikke ved, at jeg ligger på linje med forlagschefen, når han i forordet skriver, ”at der næppe tidligere på dansk er udgivet et værk om Ordsprogenes Bog af denne kaliber”.

Det, som gør denne kommentar og hele Credo Kommentarserien særdeles anvendelig, er, at den er ”skrevet i troskab mod den bibelske tekst og med det udgangspunkt, at Bibelen er Guds ord”, som det hedder i forordet

til dette bind.

I bibelsk perspektiv er Ordsprogenes Bog et lidt specielt skrift at læse, og det handler meget om menneskelivet på det vandrette plan. De åndelige dimensioner er ikke så udtalte. Men i indledningen til kommentaren slår LK-R fast, at ”Ordsprogenes Bog ikke kun skal tolkes ud fra et rent menneskeligt plan, men må tolkes i lys af pagten og frelseshistorien” (s.28). Denne tilkendegivelse fra forfatteren afføder allerede i udgangspunktet hos mig en god tillid til denne bibelkommentar.

Kommentaren har et længere indledningsafsnit, hvor de store, interessante linjer i forhold til Ordsprogenes Bog bliver trukket op. Det handler bl.a. om forfatterskab, struktur, genre og teologi.

Afsnittet danner en god baggrund for at gå i gang med selve bibelteksten. LK-R benytter sig af den klassiske stil med vers-for-vers gennemgang. Her bliver bibelteksten på alle mulige måder lirket og dirket op – indimellem minutøst ord for ord. LK-R deler ud af sin store viden, og man bliver betydelig klogere

på, hvad der rent faktisk står i den bibelske tekst.

Når man skal skrive sådan en bibelkommentar, kræver det, at man er en både sproglig og bibelteologisk nørd. Og det er netop, hvad LK-R er – på den gode måde.

Det er ikke godnat-læsning, men rugbrødsarbejde. Vil man have bibelsk fuldkornsbrød, er der til overflod noget at tygge på. Nogle læsere vil givetvis opleve, at detaljerne fører for vidt, og at tingene derfor fortaber sig lidt i de teologiske tåger. Men vil man stå en smule på tæer, er der gevinst. LK-R’s faglighed fornægter sig ikke, men det skal man ikke lade sig afskrække af.

En bemærkelsesværdig bibel-resurse

Jeg opfatter heller ikke kommentaren som en læsebog, men som et opslagsværk, man kan bruge, når man skal dykke ned i et bestemt bibelafsnit. Det kan fx være i forbindelse med forberedelse af forkyndelse og anden formidling. Selv griber jeg som regel altid i min prædiken-forberedelse som noget af det første ud efter Credo Kommentaren.

Det er ikke godnat-læsning, men rugbrødsarbejde. Vil man have bibelsk fuldkornsbrød, er der til overflod noget at tygge på.

Kommentaren til Ordsprogenes Bog vil fremover indgå som en værdifuld mulighed i denne arbejdsproces.

Ud over selve tekstfortolkningen indeholder bogen hele 20 forskellige ekskursioner, dvs. afsnit, hvor særlige temaer bliver behandlet. Disse ekskursioner kunne i virkeligheden udgøre en selvstændig bog, og de er i sig selv yderst interessante og givende. Emnerne i ekskursionerne er bl.a. "Sjæl, hjerte og ånd", "At stole på Herren" og "Betydningen af, at Gud har skabt alt til dets formål".

Kommentaren har også et veludviklet noteapparat. Mange sproglige og indholdsmæssige detaljer er placeret i noterne, og mange af dem vil kræve et vist niveau af teologisk fag-

lighed. Men de virker relevante og ikke overdimensionerede.

Igen afslører de et meget omfattende studie-arbejde og en stor indsigt fra forfatterens side, som indgyder stor respekt. Det er fantastisk, at vi blandt os har så kompetente folk, der er i stand til at skrive den slags kommentarer med udgangspunkt i en dyb bibeltillid. Jeg er i hvert fald imponeret.

Jeg har lyst til at udtrykke en stor tak til LK-R for denne kommentar til Ordsprogenes Bog. Den vil efter min overbevisning komme til at stå som en solid kommentar i mange år fremover. Til glæde for ikke mindst prædikanter og andre formidlere, som har brug for at dykke ned i Ordsprogenes

Bog.

Mit indtryk er, at der ikke bliver prædikeret voldsomt meget med udgangspunkt i tekster fra Ordsprogenes Bog. Måske kunne denne udgivelse blive en god anledning til, at nogle forkyndere samler denne handske op.

Med stor glæde anbefaler jeg dette nye bind i Credo Kommentaren. Efter min mening er denne bibelteologiske mopedreng en del af den pligtliteratur, som enhver prædikant må have i sin litterære resursebank. Kommentaren vil – forhåbentlig – også være til stor nytte for bibel-arbejdere generelt. Muligheden ligger i hvert fald lige for. ■

En anden historie

BOGANMELDELSE AF MICHAEL AGERBO MØRCH

En anden historie

Overvejelser om Bibelens profetier og Johannes' Åbenbaring

Kasper A. Bergholt

Forlaget Semper, 2023

92 sider, kr. 99,-

Kasper A. Bergholt er teologistuderende i Aarhus og forfatter. Sidste år udgav han *Den salvede* om Jesus som Messias. Nu kommer opfølgeren – en kompakt, lille sag om bibelfortolkning, Bibelens profetier og Johannes' Åbenbaring.

Bogens *første del* handler om bibelsyn. Og pointen er: Bibelen er en historisk, litterær og teologisk tekst, hvilket betyder, at teksterne er skrevet i en bestemt sammenhæng, der gav mening for de første tilhørere. Derfor siger teksterne ikke først og fremmest noget til os.

Fint – men jeg savner her en diskussion af fx Romerbrevet 15,4, som faktisk giver os mandat til at bruge GT's tekster som ord til os (jf. Luk 24,27. Joh 5,46. 1 Kor 10,11).

Anden del handler om bibelske profetier. Her argumenterer forfatteren for, at profetierne ikke først og fremmest er forudsigelser, men kommentarer til samtiden. Særligt bruges en del tid på at diskutere genren "apokalyptik" (fx Dan 7-12), som han forstår som samtidskommentarer, der er forklædt som indblik i en kommende verden gennem

Bogen er velskrevet, klog og tankeprovokerende. Jeg lærte meget af den, selvom jeg ikke er enig i alle tolkninger.

et symbolmættet sprog.

Tredje del handler om Johannes' Åbenbaring, som Bergholt netop forstår som en apokalyptisk tekst, der mest er en samtidskommentar til det undertrykkende Romerrige, skrevet for at opmuntre Johannes' medkristne.

Jeg er sympatisk indstillet over for denne læsning, men jeg har også nogle spørgsmål:

1. Tilsyneladende skelner han ikke mellem kap. 1-3 og kap. 4-22, men der er jo et markant skifte i visionen, så det nu handler om noget, der "siden skal ske" (4,1). Jeg forstår ikke, hvorfor disse ret præcise tidsangivelser i teksten skulle være overflødige.
2. Bergholt springer også over den berømte passage om tusindårsriget (20,1-10), som umiddelbart udfordrer

hans tidshistoriske skema.

3. Mellemspillet i kap. 7,9-17, der bryder syvtalsstrukturen i Johannes' Åbenbaring, har også et fremtidspræg, men den kan måske rummes i Bergholts forståelse, når han hævder, at teksterne godt kan give troværdige fremtidsbeskrivelser uden at være nøjagtige forudsigelser?

Bogen er velskrevet, klog og tankeprovokerende. Jeg lærte meget af den, selvom jeg ikke er enig i alle tolkninger.

Måske vil nogen finde den lidt vanskelig, for Bergholt bruger hele sit arsenal af bibelviden – historisk og sprogligt – uden at den er indviklet på en blæret måde. På trods af dette gør bogens overskuelige længde og spændende diskussioner den relevant for mange. ■

GODT SAGT

Det hører med til vores fælles forvalteransvar at tage vare på den verden, vi er sat ind i.

For mig at se må udfoldelsen af forvalteransvaret grundlæggende ske i spændingen mellem to synspunkter: Nemlig at naturen på den ene side er skabt af Gud og har egenverdi (1 Mos 1,10), og at naturen på den anden side skal tjene mennesket til føde (1 Mos 1,28f).

... Menneskers virksomhed kan hverken direkte eller indirekte frembringe Guds rige, og der ikke er nogen kontinuitet mellem det, som vi frembringer her på jorden, og Guds herlighedsrige ...

... Vores bestræbelser på at passe på naturen, også vores bestræbelser på at modvirke klimaændringerne, kan ikke motiveres med, at de direkte eller indirekte er med til at bevare jorden – eller at føre den nærmere til Guds rige.

Det betyder, at der etableres en spænding mellem skabelsesansvarlighed og eskatologisk bevidsthed.

Disse to perspektiver har ofte stået i et konkurrenceforhold til hinanden. Og erfaringen viser, hvor vanskeligt det er at sammenholde ansvaret for vores verden med erkendelsen af, at den skal forgå.

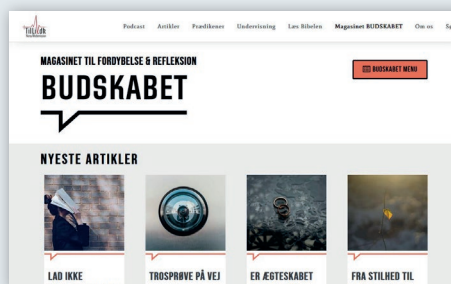
Men enten-eller-holdningen, som falder os så naturligt, må erstattes af en både-og-holdning.

Vi skal som kristne både være præget af ansvar for skaberværket og bevidstheden om, at verden skal forgå. Og dette burde da også være muligt, jf. lægens gerning, som går ud på at helbrede mennesker, velvidende at de en gang skal dø.

KURT CHRISTENSEN

Længere ud med Budskabet

– OGSÅ ONLINE!

Vidste du, at Budskabet har ca. 60 % flere abonnenter end ved årtusindskiftet?

Det glæder vi os over! Tak til alle jer, der læser og abonnerer på *Budskabet*.

Vi glæder os, hver gang vi kan udsende et nummer af *Budskabet*. Vi håber, du også glæder dig over at finde det i postkassen og sætte dig med magasinet i hænderne.

Men vi vil gerne endnu længere ud med *Budskabets* fordybelse i bibelsk og luthersk tro, analyse af tidens strømninger og inspiration til kristent liv og mission.

Derfor udvider og forbedrer vi mulighederne for, at flere kan finde vores artikler online. Og som abonnent er du med til at gøre det økonomisk muligt.

Nu, 16. juni 2023, åbner vores nye hjemmeside www.budskabet.dk nemlig – som en selvstændig del af www.TilLiv.dk.

De fleste af *Budskabets* artikler vil fremover blive frit tilgængelige for alle på budskabet.dk – dog en smule forskudt i forhold til magasinets udgivelsesdato.

Vi tror, håber og beder om, at det gode indhold i *Budskabet* dermed kommer længere ud, så endnu flere kan få udbytte af artiklerne.

Den vision kan du støtte ved:

- fortsat at abonnere på *Budskabet*
- bede for Budskabets redaktion og skribenter
- henvise andre til budskabet.dk eller give dem et gaveabonnement.

BUDSKABET.DK

TEMA:

Klima

Klimaproblemer fylder meget på den offentlige dagsorden. Flertallet af de folk, der har forstand på den slags, mener, at vi står over for meget alvorlige problemer, og at en del af dem er skabt af mennesker.

Det er en udfordring, vi har svært ved at komme uden om.

Samtidig er det vigtigt at bevare proportionerne.

Vi vil i temaartiklerne i dette nummer forsøge at få et kristent perspektiv på klimaproblematikken:

- Hvad indebærer det, at Gud har sat os som forvaltere i verden?
- Hvordan kan vi tage klimaet alvorligt uden at frygte fremtiden?
- Kan man købe sig til en god klimasamvittighed?
- Hvordan skal vi prioritere i kampen for menneskers evige frelse og kampen for en bedre verden?
- Hvad er kirkens ansvar? Og hvad er den enkelte kristne samfundsborgers ansvar?

FOTO: FREBPIK

Det er bl.a. for din skyld, at flora og fauna – ja, alt fra atomer til solsystemer – eksisterer. Gå på opdagelse i det. Nyd det. Og tak Gud for det. Det er en ufortjent gave, som kalder dig til lovprisning og taknemmelighed

KRISTOFFER H. ENEVOLDSEN SIDE 18

Vi har i mange år haft en forestilling om, at man altid vil kunne producere sig ud af alle problemer.

**CARSTEN ELMELUND
PETERSEN SIDE 7**